МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО
СВЕТ

АРАДУВЛ 1923-ча шера деиз

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай областной Грозненски городской комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета а орган
Орган Чечено-Ингушского областного, Грозненского городского комитетов Коммунистической партии Советского Союза и Верховного Совета Чечено-Ингушской АССР

№ 94 (2615) | Ера, 23 ноябрь, 1961 шу. | Мах 2 кеп.

БЕРРИГА НИЗ — ЗЯБЬ АХАРА

1961 ШЕРА 20-ча НОЯБРЕ КХАЧЧАЛЦА РЕСПУБЛИКА КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ АЬХА ЗЯБЬ (процентаща)

Надтеречни	94	Сунженски	63	Ножай-Юртовски	32
Гудермесски	77	Наурски	56	Шаьла	31
Совнархоза совхозаш	76	Урус-Мартан	53	Наьсарен	23
Шелковской	72	Курчалой	50	МагІалбика зона	22
Каргалински	66	Советски	49	Ведевски	12
Грозненски	64	Ачхой-Мартан	39	Первомайски	10

* * *

Дика ховш да ханнахьа зябь ахаро дІайийна культураш дика хьувкъийла.

ТІадоагІача шера ялат дика хьалкхедара хІанзехьа а чІоаггІа терко ю Надтеречни района къахьегамхоша. Района совхозашка оттаьча заданех 94 процент зябь аьхай.

Цхьабакъда, республика дукхагІа йолча районашка зябь оахилга чІоагІа тІехьадисад. Укх шера 20-ча ноябре кхаччалца республике заданех ахаа езачох 53 процент мара зябь аьхаяц.

Зябь ахара балхаш ла мегаргдоацаш чІоагІа тІехьадисад Шаьла, Наьсарен, Веденски, Первомайски районашка, МагІалбика зоне.

Мишта ла мегаргда Веденски, Наурски, Первомайски, МагІалбика районашка ноябрь бетта шоллагІча декадах цхьаккха гектар зябь аьха ца хилча, хІьата Ножай-Юртовски районе 26 гектар, Курчалоевски районе 85 гектар мара ца аьхача.

Ха сихха дІайода, цудухьа чІоаггІа терко тІаяхийта еза ханнахьа зябь ахара. ХІара боахама тракторащ деннен бийсанен болх беш хила еза.

Зябь оахаш хьалхле лелаерий опыт республика механизатораштa юкъе шерра йоаржае еза.

СихагІа зябь ахар, укх гаргарча деношка из аьха йистебовлар из да механизаторий керттера декхар.

Советски Союза Коммунистически парте ПРОГРАММА

IV. Къамий гІулакхий хьакъехьара парте декхараш

Социализма хьалашка къамаш тоалу, цар суверенигет чІоагІлу. Капитализм йолча хана санна, къамашта юкъера довнаш, къамаш шо-шоаш къестар, эгоизм лакхъяра наькъаца а доацаш, уж махулла дукхагІа вІаши гаргаозара, вежарашха цар вІаши новкъостал дара а доттагІал леладара а наькъаца кхоачашхул къамаш дегІадоагІилга. Керда промышленни центраш хьахиларо, Іалама рузкъа доалла Іалаьмате йІаьхий моттигаш гучаяхаро, из рузкъа даккха доладаро, баьх дола лаьтташ карадерзадаро, массе тайпара йола транспорт дегІаахаро баха нах дІаюха ухилга лакхду, Советски Союза халкъаша вІаши юкъе гІулакхаш леладелга шердара новкъостал ду. Советски республикашка цхьана бахаш а бартагІа къахьегаш а ба дуккхача къамех бола нах. СССР-а чухь союзни республикашта юкъерча доазоний хьалха хинна лоархІам тІа-тІа дукхагІа бовш латт массадола къамаш цхьатарра бокъо йолаш хилар бахьан долаш, массане вахар цаІ йолча социалистически ларда тІа хьаду, хІара халкъа материальнии духовнии хьашташ цхьатаррарча боарамах кхоачашду, уж дерригаш а цхьа дезал беш вІашагІтехад вахара юкъарча хьашташа, де дага кхоабачоа — коммунизмана цхьана тІа а долх. Тайп-тайпарча къамех болча советски наьха хьахиннай кердача тайпара общественни отношенеша хьаяьи СССР-а дерригача халкъий дикагІа йола традицеш шийна чулоацаши йола духовни куца юкъара белгалонаш.

СССР-е шерра коммунизм хьалъяр къамий отношенеш дегІайоалаеча дІахо а къамаш вІаши гаргадахарцеи цар йизза йола барт-цхьоагІо хиларцеи белгалйоалаш йола керда этап я. Коммунизма материально-технически база хьалъеш хиларо советски халкъаш кхы а айхагІа вІашагІтохарга вуг. Къамаша материальнии духовнии рузкъаш вІаши хувцилга чехкка дегІадоагІа, коммунизм хьалъяра юкъарча гІулакха юкъе хІара республико лоаца дакъа дукхагІа лакхлу. Классашта юкъера йовкъаш дІаяларои коммунистически общественни отношенеш дегІаяхкарои къамаш социальни цхьатарра хулга сихду, цар культура, морала, вахара коммунистически юкъара белгалонаш дегІайоалаяра новкъостал ду, царна юкъера тешами доттагІали дІахо а чІоагІду.

СССР-е коммунизм котъяларца кхы а чІоагІагІа вІаши гаргагІоргда къамаш, цар экономическии идейнии хьашташ цаІаш хилар лакхлургда, шерра яржаргья цар духовни куца юкъара коммунистически белгалонаш. Цхьабакъда, къамий башхалонаш, къаьстта метташта юкъера башхалонаш, дІаялар классашта юкъера йовкъаш дІаяларал лоархІам боллаш йІаьхагІа йола процесс я.

Коммунизм хьалъеча хана къамаша вІаши леладеча гІулакхий деррига дешаш парте къестаду пролетарски интернационализма позицеш тІара, къамий ленински политика лерттІа дІаяхьара ларда тІара. Из ше деш парте телха а яц, гІетта а яц къамий башхалонаш.

Къамий гІулакхий хьакъехьа парте хьалхашка увттаду е декхараш:

а) дерригача советски къамийи халкъийи экономика а культура а масса оагІорахьа дегІайоалаелга дІахо дахьар, цар вежарашха вІаши гІулакхаш леладар, вІаши новкъостал дар, вахара дерригача доакъошка тІа-тІа дукхагІа уж кхотадар, гаргаозар Іалаш а деш, цунца мамогга ССР-а Союз чІоагІ а еш, СССР-а халкъий къаман паччахьалкхен формех бизза пайда эцари уж тоаяри;

б) экономически даькъе тІехьа тІайоагІача хана а советски республикай боахам масса оагІорахьа дегІабоалабара курс дІаяхьар; производство дикагІа пайда баргболча тайпара дІа-юха нийсъяри Іалама рузкъа планах даккхари Іалашдар, республикашта юкъе къахьегам социалистически бекъилга тоадар, цар къахьегама хьинар бартаца вІашагІа а тохаш, еррига паччахьалкхен хьашташи хІара советски республика хьашташи вІаши тар а деш. Союзни республикай боахама хьалхле лелае йола бокъонаш шеръярах, доккха дикадар даьша хиларах уж тайпа гІулакхаш дІахо а де мегаргда, коммунизма материальни-технически база хьаяро советски республикашта юкъера вІаши бувзами вІаши ду новкъостали кхы а чІоагІагІа лакхдар дІадехаш хилара лоархІам а беш. Къамашта юкъера гІулакхаш вІаши айхагІа мел хул, дерригача халкъа декхараш дикагІа мел кхетаду толам болашагІа дІадаха йиш хургья местничестваи къаман эгоизмаи гучадувла гІулакхаш.

Коммунизм хьалъяра декхараш толамца кхоачашдеи боахама балха хІара денна координаци еи лерхІаш, къаьсттача зонашка хьае тарлургда республикашта юкъера боахама органаш (къаьстта хий диллар, электроэнерге кольцевани, транспорт, и. кх. санна долча дешай хьакъехьа).

Парте хьалха а санна дІакхухьаргья деррига къамаши кагий халкъаши фактически цхьатарра бокъонаш йолаш хилар Іалашдеш йола политика, цар хьашташ дизза лархІа а лоархІаш, чехкагІа дегІаяхка езача мехка районашта къаьстта теркам тІа а бохийташ. Коммунизм хьалъяра процессе Іовш дола рузкъа дерригача къамаштеи кагийча халкъаштеи юкъе нийсхонца декъанза даргдац;

в) дІахо а СССР-а халкъий социалистически культура масса оагІорахьа дегІайоалаяр. Шерра хьалъеш латтача коммунизмои коммунизма идеологе яьхача коталонашеи йІаьхий еш хьалъю чулоацам социалистически форма къамийи йола СССР-а халкъий культура. Лакхлуш латт къамийи кагийча халкъийи идейни цхьоагІо, цар культураш вІаши гарга йоагІилга. Социалистически къамаш дегІадахкара исторически опыто хьахьокх, къамий формаш цхьан метте а ца латташ хувцалуш хилар, дикагІа эрга яьле, дикагІа хулаш, шоайла вІаши гаргайолхаш хилар, вахара кердача хьалашта духьал мел долча доллача хІамах мукъа а йоалаш, Іо цІен а луш. Дерригача советски къамашта юкъара йола интернациональни культура дегІайоагІа. ХІара къаман культура ганз тІа-тІа дукхагІа хьалъюз интернациональни оамале йолча творенеща.

СССР-а халкъий культурай социалистически чулоацам дегІабоалабара керттера лоархІам а беш, парте новкъостал дергда дІахо а уж вІаши йІаьхий яраи гаргаозараи, цар интернациональни лард чІоагІъяра, цунца коммунистически общества хургйола адамий юкъара цаІ йола культура хьахилара. ХІара халкъа прогрессивни традицеш хьал а лоацаш, берригача советски нахага уж дІа а кхоачийташ, парте мамогга дегІайоалаергья дерригача къамий цааш йола коммунизм хьалъерий керда революционни традицеш;

г) дІахо йодача хана а СССР-а халкъий метташ паргІатта дегІадоаладелга, хьаштдола мотт бувцилга, хьаштдолча меттаца ший бераш кхетаде а дешийта а моллагІча гражданина йизза бокъо лулга Іалашдар, уж е вож метташ тІех а ца лоархІаш, царна доазонаш а ца увттадеш, уж дувца низ а ца беш. Халкъий вежарий доттагІлени вІаши тешареи хьалашка къамий метташ дегІаух цхьатарра бокъо хиларeи вІаши тоадареи ларда тІа.

Наьна меттаца цхьана шоай лоІаме наха эрсий мотт Іомабеш хилара процесса дика лоархІам ба, хІана аьлча цо новкъостал ду хІара къаман а зІамигача халкъа а опыт вІаши йовзийтараи СССР-а дерригача кхыча халкъашта культурни карагІдаьннараш а дунен культура а йовзийтараи. Эрсий мотт СССР-а дерригача халкъаша шоайла вІаши гІулакхаш леладара мотт а хинна дІаэттаб;

д) халкъий гІулакхий хьакъехьа тІехьа тІайоагІача хана а интернационализма принципаш хадданза чакхъяхар; социализмо даьча кертерачарех цаІ хиларах тарра халкъий доттагІал чІоагІдар; моллагІа а национализми шовинизми гучаювлара духьал, къамо шийна доазув увттадареи ше кхычарел тІехлерхІареи тенденцешта духьал, хьалха хинначоа идеализацияраи халкъий историе чура социальни вІашдухьаленаш къайлакхахьа гІортараи духьал, коммунизм хьалъяра новкъарле еча гІулакхаштеи оамалаштеи духьал цІаккха барт хургбоаца къовсам лоаттабар. Коммунизм хьалъяра масштабаш дегІайоагІаш хиларо дІадех дІахо а къамаша кадраш дІа-юха кхоачийтилга. Советски республикашка тайп-тайпарча къамех бола болхлой кийчбеши царех пайда эцаши къам къерда йиш яц. Гучаювла национализм дІаяккхар СССР-а дерригача къамийи кагийча халкъийи хьашташа маяххара да. ХІара советски республика дІахо тоаяла а чІоагІъяла а йиш яц духхьал СССР-а вежарашха долча социалистически къамий сийлахь-боккхача дезала юкъе мара.

V. Идеологе, кхетам балара, образоване, Іилма, культура хьакъехьара парте декхараш

Советски обществос доккхий толамаш даьхад наха социалистически кхетам луш, социализм хьалъеча дика дакъа лоаца нах хьахулийташ. Цхьабакъда, социалистически строй котъяьнначул тІехьагІа а наьха кхетама чуи гІулакхащцеи долаш да общество дІахьалха яхара новкъарле еш дола капитализмах юхедиса гІулакхаш.

Коммунизм котъяккха лоаттабеча къовсаме идеологически болх тІа-тІа чІоагІагІа низ болаш йола фактор а хиле дІаотт. Общества членийи сакхетам лакхагІа мел хул диззагІа а шерагІа а дарж коммунизма материальни-технически база юллача къахьегама коммунистически формаш а наха юкъера керда отношенеш а дегІайоалаеча цар творчески хьинар, долче, чехкагІа а толам болашагІа а кхоачашхул коммунизм хьалъяра декхараш.

Идеологически балха тІехь хІанзарча этапе парте кертера лерхІ берригача къахьегамхошта йоккха идейность йолаши, коммунизмана мутІахьа болаши, къахьегамца, общественни боахамца коммунистически гІулакх долаши кхетам балар, буржуазни уйлаехи оамалехи юхедисараш цІендаь дІадахар, саг масса оагІорахьа нийса, гармонически хьалкхевар, духовни культура йизза йола ганз хьаяр. Парте къаьстта лоархІам бу хьатІакхувш йола тІехье кхетаяра.

Керда саг хьахул коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лацара а экономически общественни вахара юкъе коммунистически гІулакхаш дегІаахара а процессе, шийна чухь боккха лоархІам кепайоазон, радио, кино, телевидене а болаш парте, паччахьалкхен, общественни организацей кхетама балха еррига система новкъосталца. Общественни вахара коммунистически формаш хьаеча хана вахаре, къахьегаме, наха юкъерча гІулакхашка тІа-тІа низ болашагІеи чІоагІагІеи чІоагІлургья коммунистически идейность, коммунизма рузкъах хьаькъалца пайда эца Іомалургба. Общества членийи планаца вІаштІехьбаьккхача цхьанарча къахьегамо, паччахьалкхенна доал дечеи общественни гІулакхаш леладечеи цар хІара денна дакъа лоацаш хиларо, коммунистически отношенеш, новкъосташха вІаши леладу гІулакхаш, вІаши хьаллоацилга дегІаахаро коллективизма, къахьегам безара, гуманизма уйланца наьха сакхетам эргабаккхарга вуг.

Къахьегамхой коммунистически сакхетам лакхбаларо новкъостал дергда дІахо а болхлой, колхозникаш, интеллигенци идейно-политически кхотаяра, хулаш-хулаш царех коммунистически общества къахьегамхой цаІ йола коллектив хьахилара.

Парте е декхараш оттаду:

1. Коммунистически кхетам балара хьакъехьа

а) **Іилма мировоззрени хьахилар.** Социализмаи коммунистически общество хьалъяреи хьалашка, общество ший лоІаме стихийно экономически дегІаахара метта производствои деррига общественни вахари кхетамца вІаштІехьдоаккхача хана, теори практике хІара денна кхоачашъеча хана философски, экономически, социально-политически уйлай бІарчча а вІаштІехьа а йолча система — марксизма-ленинизма ларда тІа а советски общества берригача къахьегамхой Іилма мировоззрени хьахилар Іалаьмате чІоагІа лоархІам болаш да. Парте декхар оттаду берригa баха нах Іилма коммунизма уйланца кхетабе, къахьегамхоща дуне дегІаахара никъ а перспективаш а кІоаргга кхетаергйола, мехка нухь а дунен халкъий арене а хулаш дола хІамаш нийса кхетадергдола, вахар кхетамца коммунистически хьисапе хьалдергдола гІулакх де а гІерташ. ХІара саго леладеча гІулакхашта юкъе, хІара коллективои хІара организацеи беча балха тІехь коммунистически идеяш органически йоахкаш хила еза коммунистически гІулакхех.

Вахаро увттаю керда проблемаш теоретически кийчъяри шоай ханнахьа практически кхоачашъяри общество толамца коммунизме йигара хиланза даргдоаца хьал да. Теоре тІехьа тІайоагІача хана а практикана никъ сийрдабаха беза, коммунизм толамца хьалъяра духьал нийслу новкъарленаши халонаши гучаяхара а дІаяхара а новкъостал де деза. Парте ший эггара керттера декхар лерхІ советски общества вахара юкъе хула керда явленеши дунен революционни болхлой а къам-мукъадаккхара а болама опыти йовзара а тохкаш вІашагІтохара а ларда тІа дІахо марксистски-ленински теори дегІайоалаяр, теори коммунизм хьалъяра практикаца творчески ювзар.

б) **Къахьегамца кхетам балар.** Кхетам балара балха юкъе парте керте оттаду общества берригача членийи къахьегамцара коммунистически отношени дегІайоалаелга. Обществана долча берката къахьегар хІара сага сийлен декхар да. Физически бале а хьаькъалца беш бале а моллагІа обществана болча пайдана беш бола болх лоархІаши сий деши ба. Къахьегама дикагІа йолча образецашца, общественни боахам лелабара дикагІа долча хьокхамашца къахьегамхой кхетабанза баргбац.

Вахара а нах дегІаахара а хиланза дарг мел доацар къахьегамо хьадеш да. Цудухьа хІара саг декхарийла ва цун ший вахара, балха, общества хьал тоадара хиланза яргйоаца средстваш хьаеча юкъе дакъа лаца. Къахьегама юкъе дакъа а ца лоацаш, обществагара моллагІа дале а рузкъа кхоачаш вола саг тунеядец а хургвар, наьха чотах вахарг а вар.

Коммунистически обществе саг къа ца хьийгача варгвац. Из ца дича вутаргвац из ший сакхетамо а общественни уйлано а. Къахьега могачун оамал а хинна, общества берригача членийи вахара эггара хьалхара хиланза даргдоаца хІама а хинна дІаоттаргба къахьегам.

в) **Коммунистически мораль чІоагІъялар.** Коммунизмага довлача хана общества вахаре тІа-тІа а лакхлу нравственни гІулакхий лоархІам, шерлу моральни фактора сфера, царга хьежжа кІезиглу наха юкъера гІулакхаш административни хьисапе нийсдар. Коммунистически общежите кертера бокъонаш чІоагІъеши дегІайоалаеши йола гражданаша кхетамца шоаш увттаеча дисциплина еррига формаш хьаллоацаргья парте.

Эксплуататорий классовой мораль харц а еш, коммунисташа къаьнача дунен телхача эгоистически уйлаштеи оамалаштеи духьал йоах дерригача къахьегача адамий хьашташи идеалаши чакхйоаха эггара нийсхо йолашагІеи эздегІеи йола коммунистически мораль. Эксплуататорий доал тІалаттача хана телхаеш а эхь дайнна харцахьа йоахаш а хиннача нравственностеи нийсхони чоалхане йоацача нормаех коммунизмо хьаю къаьст-къаьстача наха а, хІаьта иштта халкъашта а юкъера йохаргйоаца вахара бокъонаш. Социальни низ-Іоткъамцеи телхача оамалащцеи эзараш шерашка къовсам лоаттабеш къахьегамхоша хьаяь дерригача адамий кертера моральни нормаш шийна чухь йолаш я коммунистически мораль. Общество нравственни дегІаахара юкъе къаьстта боккха лоархІам болаш я болхлой класса революционни мораль. Социализми коммунизми хьалъеча хана коммунистически мораль тоалу кердача принципащца, кердача чулоацамца.

Парте лерхІ, **коммунизм хьалъеча сага моральни кодекса** юкъе е нравственни принципаш йолхаш:

— коммунизма гІулакха мутІахьа хилар, социалистически Даьхе, социализма мехкаш дезар;

— обществана долча берката хьаьнала къахьегар: болх ца бечо хІама а даац;

— общественни рузкъа лорадареи дебадареи хІаране йоакхо яр;

— общественни декхар кІоаргга кхетадар, общественни хьашташ телхаделга ца лоалуш хилар;

— коллективизми новкъосташха вІаши гІо дари: цаІ массанена тІехьа, массавар цхьаненна тІехьа;

— наха юкъера гуманни гІулакхаши цар вІаши лархІари: саг сага — доттагІа, новкъост, воша;

— общественнии шийи вахара юкъе хьаьнала а бакълувш а, нравственни цІена, сонта-кура воацаш, доккхал ца дезаш хилар;

— дезала юкъе вІаши лоархІаш хилар, бераш кхетадара йоакхо яр;

— нийсхо ца хилар, тунеядство, хьаьнала ца вахар, карьеризм, стяжательство ца лоалуш хилар;

— СССР-а дерригача халкъий доттагІали вошали хьаллацар, къамеи расеи дегазал лоа ца ялар;

— коммунизма, машара гІулакха, халкъий кортамукъален моастагІащца машар хургбоацаш хилар;

— дерригача мехкий къахьегамхощца, дерригача халкъащца вежарий барт-цхьоагІо хилар.

г) **Пролетарски интернационализми социалистически патриотизми дегІаахар.** Парте кІаьд ца луш кхетабергба советски нах пролетарски интернационализма уйланца, мамогга новкъостал дергда дунен халкъий къахьегамхой барт-цхьоагІо чІоагІъяра. Советски халкъа ший даьй-мехкацара безам дегІа а боалабеш социализма дунен система хьахиларца социалистически общества гражданий патриотизмана чудоагІаш лерхІ парте шоай Даьхенна, социалистически дерригача мехкашта мутІахьеи тешамеи хилар. Социалистически патриотизманеи социалистически интернационализманеи органически юкъедоагІа дерригача мехкий болхлой классаца, къахьегамхощца пролетарски барт-цхьоагІо хилар. Парте тІехьа тІайоагІача хана а тІагІертта къовсам лоаттабергба буржуазни национализма, расизма, космополитизма реакционни идеологена духьал.

д) **Масса оагІорахьа а гармонически а саг дегІавар. Духовни ганз, моральни цІенал, физически масса оагІорахьа тоавалар гармонически шийца дола керда саг кхетавара** эша торонаш дегІайоагІа коммунизмага довлача хана.

Саг масса оагІорахьа дегІавара эша хьалаш хьахиннад исторически социальни толамаш дахар бахьан долаш — эксплуатацех, бе болх боацаш висарах, къелах, маІа, кхал хиларга, хьаваларга, къамага, расага хьежжа йолча дискриминацех мукъавалара. Общества хІара члена творчески къахьега а деша а цхьатарра торонаш еннай. Общественни а дезала а вахара чухь наха юкъера дІайоал саг ший лоІаме ца хиларeи нийсхо ца хиларeи отношенеш. ХІара гражданина сий общества лораду. Общества хьашташ а лоархІаш, хІаранена гаранти лу цхьатарра бокъо йолаши паргІатеи безза болх а говзал а харжа. Материальни производствага дІайода ха лоацъяларга хьежжа шерлургья производства, Іилма, техника, литература, искусства хьакъехьа бола кхетам, дарованеш, таланташ дегІайоалаяра эша торонаш. Наха мукъайоаккха ха тІа-тІа дукхагІа гІоргья общественни балхага, культурни вІашагІкхетарга, хьаькъалаи физическии дегІаахарга, Іилма-техническии художественнии творчествага. Физкультуреи спорти наьха хІара деннарча вахара чухь чІоаггІа юкъейоагІаргья.

е) **Наьха кхетама чу а гІулакхашта юкъе а капитализмах юхедисараш дІадахар.** Буржуазни идеологеи моралеи гучадувларашца, частнособственнически психологех, суеверех, предрассудкех юхедисарашца лоаттабу къовсам коммунистически кхетам балара балха дакъа лерхІ парте.

ДІаяхача замах юхедисача воча гІулакхащца, индивидуализмаи эгоизмаи гучадувларащца лоаттабеча къовсаме боккха лоархІам болаш я общественность, общественни воздействи, критикеи самокритикеи дегІайоалаяр. Обществана духьалара зуламе гІулакхаш дарах новкъосташа бехктокхаме озар хулаш-хулаш буржуазни уйлаш, оамалаш, гІулакхаш цІендаь дІадахара кертера средство а хинна дІаоттаргда. Общественни а сага ший а вахаре, общественни декхар кхоачашдеча дикача хьокхама кхетам балара лоархІам Іалаьмате боккха ба.

Іилма материалистически мировоззрене уйланца нах кхетабара, дына предрассудкаш дІаяхара тІехь парте пайда ийбу идейни кхетама средстваех, дынах тешаш бараш эгІазагІоргбола гІулакхаш а ца деш.

(ДІахододар. Долалур № 91, № 92, № 93 йолча «Сердало» газеташ тІа).

(ДІахододар 2-ча оагІо тІа).

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ПРОГРАММА

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Шерра Іилма-атеистически пропаганда лелаянза яргьяц, Іаламеи общественнии явленей бокъонца дола бахьанаш ца довзарах дIаяхача хана нах Іалама стихийни низашеи социальни низ-Іоткъамои тоІабаь хилара кIийлен тIа хьахинна дынах тешар харцахьа хилар саббарагIа нахага дIадовзийтанза даргдац. Из деш чIоагIало лувца еза дунен сурт тIа-тIа диззагIа гучадоаккхача, Іалам дукхагIа сага карадерзадеча, дыно Іалама низел тIех да яхаш фантастически дагалийцараштa моттиг ца ютача вай ханарча Іилмана карагІдаьннаращца.

ж) **Буржуазни идеологи гучаяккхар.** Тайп-тайпара социальни строй йола паччахьалкхенаш машаре яхаро мелбац идеологически къовсам. Парте тIехьа тIайоагIача хана а **гучабоахаргба капитализма халкъа духьалара, реакционни чулоацами** капиталистически строй хозъе гIерташ мел дувцараши.

Ший ха яьккха йоалаш латтача капиталистически системал социализми коммунизми чIоаггIа тIеххиларах хадданза пропаганда ергья парте.

Буржуазни реакционни идеологена парте духьал увттаю коммунизма Іилма идеологи. Болхлой классеи берригача къахьегамхойи керттерча хьашташа маяххара а йолаш, цу идеологе уж Іомабу массане юкъара ираз бахьан къовсам лоаттабе, болх бе, баха. Коммунистически идеологи эггара а гуманнегIа йола идеологи я. Цун идеалаш я наха юкъе, халкъашта юкъе леладу адамий дизза дола дика гIулакхаш чIоагIдар, дуккха хIама хIалак дергдолча тIемий кхерамах адамаш мукъадахар, укх лаьтта массане юкъара машари берригача наха паргIата, ираз дола вахари оттадар.

2. Халкъа образоване хьакъехьа

Коммунизмага довлар коммунистически сакхетам бола, дуккха дийша бола, физически а иштта хьаькъалца а къахьега, общественнии паччахьалкхени вахара тайп-тайпарча доакъошка а, Іилмаи культураи даькъе а хьинаре болх бе могаргдола нах кхебари кийчбари чулоацаш да.

Халкъа образоване система вIашагIйолл хьатIакхувш йоагIача тIехьен дешари из кхетамца-кхеяри вахарца, производительни къахьегамца айхха бувзам болаш, кхийнараша производства сфере болх бари шоай призванега а обществана эшарашка а хьежжа дIахо дешари образовани эцари могаргдолаш вIаштIехьъяьккха йиш хургйолаш. Цу тайпарча принципий ларда тIа латтача халкъа образоване новкъостал дергда коммунистически общества масса оагIорахьара дегIабаьхка членаш хьалкхебара, лоархIамегIа ярех цхьа социальни проблема къоастаяра—хьаькъалцарчеи физическии къахьегама юкъера лоархIамера бе-башхалонаш дIаяхара.

Образованеи кхетам балареи даькъера керттера декхараш да:

а) **Массане а юкъера образовани хила езаш дола гIулакх чакхдаккхар.**

Школе даха ха йолча берригача бераштa юкъара юкъереи цхьайтта шерара политехническии, хIаьта йоаггIаш йола образовани а йоацаш халкъа боахаме болх беш боахкача кагирхошта 8 класса боарам бола образовани лулга гарггарча итт шера чакхдаккха; тIехьа тIадоагIача итт шера йизза юкъера образовани эца массанена торо лургья. Берриганешта юкъера образовни лулга Іалашду юкъареи политехническии дешар дегIадарца, школьникаша моггача тайпара общественно-пайданерча къахьегаме дакъа лацари профессиональни кийчои цхьан тар а деш общеобразовательни школай берригача тайпай сеть, царца производства балха тIера а ца боахаш юкъера образовани луш йола сайрийнара школаш а йолаш, дикка шеръярца.

Юкъерча образоване Іалашде деза Іилмай лардаш дика ховш хилар, коммунистически мировоззрене принципаш Іомаяр, лакхлуш боагIача Іилмеи техникеи дегIаяра боарамга, обществана эшарга а дешархой могаргдолаши безамболаши хиларга а хьежжа къахьегамеи политехническии кийчо хилар, хIаьта иштта хьатIакхувш йоагIа тIехье унахцIено йолаш нравственнии, эстетическии, физическии, кхетамца-кхеяр.

Іилмеи техникеи чIоаггIа дегIадоагIаш хиларца ювзаенна цахаддаш эргаяха еза профессионально-технически образованеи производственни дешареи система, производстве болх беш барий говзал общественнии естественнии Іилмай даькъе цар общеобразовательни кийчо лакхъяларца, инженерно-техническии, агрономическии, медицинскии е кхыдола специальнии дешар Іомадарца тарлургйолаш.

б) **Школе аха ха йоацеи школе ухеи бераш общественни кхетамца-кхедар.** Халкъа образоване коммунистически система бераштa общественни кхетам балара ларда тIа латт. Дезала юкъе бераштa кхетам балари тIа-тIа дукхагIа царна общественни кхетам балари органически цхьана тардеш хила деза.

Дошкольни учрежденейи тайп-тайпарча школай интернатийи сеть дегIаяро къахьегамхошка йизза торо хулийтаргья, даьй-ноаной раьза хуле, школе аха ха йоацеи школе ухеи бераш обществага кхетадайта. Лакхлу хьатIакхувш йоагIа тIехье общественни кхетамца-кхеяра бола, бераштa къахьегами дешари дезадалийта, къона тIехье коммунистически сакхетами нравственности йолаш хьалкхее езаш йолча школай лоархIам. Цу берригача гIулакхашта лакхара, сий дола, бехктокхамера декхар тIалатт халкъа хьехархочоа, хIаьта иштта комсомольскии пионерскии организацешта а.

в) **Кхувш йоагIача тIехьенна лакхерча боараме образовани ялари кхетамца-кхеяри Іалашдергдола хьалаш хьадар.** Парте лерхI кхетамца-кхебареи образованеи гIулакх дизза Іалашдергдола школаши культурно-просветительни учрежденеши хьалъяра шерра программа кхоачашъе. Берригача школашка дика цIеноша кхоачаргда, цхьан сменах занятеш ярга а яргья. Берригача школашка хьаергья дешара мастерскеш, химическии, физическии, кхыйолеи кабинеташ а лабораторeш а, хIаьта юрташка иштта школашта юхера юртбоахама участкаш а; йоккхийча предприятешка — школьникашта лаьрхIа учебно-производственни цехаш. Школашка шерра лелаеш хургья кердагIа йола технически средствaш — кино, радио, телевидени.

Физическии эстетическии кхетамца кхебар духьа берригача школашкеи школашка йоацача учрежденешкеи кийчъергья гимнастически залаш, спортивни городокаш, хьадергда берий художественни творчества, музыка, живописа, скульптура занятешта эша хьалаш. Шерлургья городашкарчеи юрташкарчеи берий стадионий, спортивни школай, туристски лагерий, лыжни базай, хин станцей, бассейний, кхыча спортивни сооруженей сеть.

г) **Лакхереи юкъера специальнии образовани.** Іилмани техническии прогрессага хьежжа дIахо дегIайоагIаргья лакхара квалификаци йола, теоретическии политическии шерра кхетам бола специалисташ кийчбара эша лакхереи юкъера специальнии образовани.

Балха ди лоацдарои берригача бахача наьха вахара боарам дикка лакхбарои хьадергда, деша безам болча берриганешка лакхера е юкъера специальни образовани кхоачаргйола хьалаш. Мехкарча берригача районашка предприятеша, профсоюзаша, кхыча общественни организацеша хьал а лоацаш, лакхерчеи юкъерча специальнии дешара заведеней сеть шеръяь хила еза, къаьстта сайрийнарчеи заочнии, хIаьта иштта заводий-втузий, юрта боахама институтий (йоккхийча совхозий базе вIашагIъехкача), студей, консерваторей, и. кх. дI. ХIара шера дикка дукхагIа хилийта еза лакхерчеи юкъерча специальнии дешара заведенешкарча дешархой контингенташ. Специальни образовани кхоачаргья итташ миллионаш болча нахага.

3. Іилман хьакъехьа

Боахама социалистически система хьалашка Іилмаи техникаи прогрессо торо хулийт халкъа хьашташта Іалама рузкъаехи низехи дукхагIа эффективно пайда эца, энерге керда тайпаш хьаделгеи керда материалаш хьаеи, климатически хьалашта Іоткъам бара методаш кийчъе, космически аренаш караерзае. Общества производительни низаш чIоаггIа дегIадоаладара лоархIамегIа йола фактор а хиле дIаотт Іилма юкъекхухьилга. Іилма дегIадоаладари цунна карагIдаьннараш халкъа боахама юкъекхахьари дIахо йодача хана а хургда парте къаьстта йоакхо еш дола гIулакх.

Эггара лоархIамегIа дарех да е декхараш:

а) **Теоретически тохкамаш дегIаахар.** Іилмаи техникаи прогресса дIахо йодача ханара перспективаш хIанз, эггара хьалха **естествознане керттерча доакъошта** карагIдаьннаращца белгалйоалаш я. **Математика, физика, хими, биологи** дегIаахара лакхара боарам — технически, медицински, юртбоахама, кхыдола Іилмаш лакхдалара а эффективни хилара а хиланза даргдоаца хьал.

Теоретически тохкамаш эггара шерагIа дегIадоагIаргда, хьалхарча аргIах, берригача мехка электрификаци яр, производствана комплексни механизации автоматизации яр, транспорта, бувзама, халкъа боахама лоархIамегIа долча доакъошта химизаци яр, атомни энерги производстве юкъейоалаяр санна долча технически прогресса керттерча доакъошка. Цу юкъе доагIа:

— мехка энергетическии доагореи баланс йовзар, энерге Іалама хьастех пайда эцара дикагIа дола наькъаш лехар, цаI йолча энергетически система Іилман лардаш кийчъяр, энерге керда хьасташи тепловой, ядерни, маьлха, химически энергех духхьал электроэнерги ергйола способаши гучаяхар, термоядерни реакцешта доал дара проблема къоастаяр;

— керда машинаш, автоматическии телемеханическии системаш хьаяра теории принципаши кийчъяр, радиоэлектроника сихха дегIайоалаяр, лоархIача, управлене, информационни машиний теоретически лардаш кийчъяр, технически эргаяьха тоаяр;

— химически процессаш тахкар, кердеи эггара дикагIа эргаяьхаи технологически методаш кийчъяр, халкъа боахама берригача доакъошта: машиностроене, гIишлош еча, бытовой лоархIам бола предметаш, минеральни удобренеш хьаеча — хIаьта иштта медицинеи юрта боахамеи лелаеш йола керда препараташ хьаеча эша тIехдикагIеи яйгIеи йола искусственни а синтетически а материалаш хьаяр;

— пайдана долча лаьттан кIалхарча рузкъашта тохкамаш дара, Іалама рузкъаех комплексни пайда эцара дукхагIа эффективни йола методаш эргаяхари кердаяраш лехари.

Медицина проблемаш толамца къоастаяраи юрта боахам дIахо лакхбараи эшаращца ювзаенна биологически Іилмай еррига комплекс дегIайоалаяра доккхий гIулакхаш да де дезаш. Вахара явленей чулоацам бовзийтар, органически дуне дегIадара биологически закономерносташ гучаяхар, физика, дийна дарий хими Іомадар, вахара процессашта доал дара тайп-тайпара способаш кийчъяр, къаьстта веществаш хувцари, наследственностьи, организмай направленни хувцамаши а долаш, — иштта да адамлен хьашташа керттера лерхIаш цу Іилмашта хьалхашка увттаду декхараш. ШерагIа а кIоаргагIа а дегIабоалабе, органически дуне дегIадара лоархIамера дар вахара хьал да яхачун тIара хьабоагIаш бола биологически Іилмера мичурински лостам. Медицински Іилма низ тIабахийта беза цамагар ца хилийтара йола средстваш хьаеллара, рак, вирусни, дега-сосудисти, кхыдола наьха вахара кхераме дола лазараш дIадахара. Боккха лоархIам болаш хулаш латт халкъа боахамеи унахцIено лораечеи микроорганизмаш, царца кхачани доакъареи средстваш, витаминаш, антибиотикаш, ферменташ кийчъяреи агротехника керда приемаш лехареи яраш а йолаш, йовзар а царех шерра пайда эцар а.

Іалама керда явленеши законаши хьаделлара, планеташи Малхи тахкара йоккхий торонаш хьаяьй Лаьттан искусственни спутникашеи сага космосе чувала торо хилийтача космически ракеташеи.

Іилма чIоаггIа дегIадоагIача веке кхы а чIоагIагIа лоархIамегIа хул хIама довзара цаI мара йоаца Іилман метод йолча диалектически материализма ларда тIа хIанзарча естествознане философски проблемаш кийчъяр.

Сихха дегIаба безаш ба, общество дегIаяра хьалхле лелаяра Іилман лард хулаш долча **общественни Іилмай** даькъера тохкама болх. Цу даькъе керттерадар да, коммунизм хьалъяра практика Іомаяри, теоретически тохкамаш деш вIашагIтохари, социализм экономически, политически, культурни дегIаяреи, из коммунизмага ялареи керттерча закономерносташта тохкам бар, коммунистически кхетамца-кхевара проблемаш кийчъяр.

Экономически Іилма декхар латт общества экономически вахарера керда явленеш тохкаш вIашагIтохарца, шоаш кхоачашъяро коммунизм толамца хьалъяра новкъостал деш йола халкъа боахама проблемаш кийчъярца. Экономистий теркам материальнии къахьегамеи ресурсех халкъа боахаме эггара дикагIа пайда эцара наькъаши промышленни а юртбоахама а производстве планаш увттаяра а вIаштIехьъяхара а дикагIа йола методаши лехара, производительни низаш пайданагIа долчча бесса дIанийсдара, принципаши коммунизм хьалъяра технико-экономически проблемаши кийчъяра тIабахийта хила беза.

Дерригдунен истории хIанзарча дунен дегIадареи проблемаш тахкаро гучадаха деза адамле коммунизмага яхара закономерни процесс, социализмана пайдана долаш низий соотношени хувцаялар, берригача капитализма кризис сихъялар, империализма колониальни система хIалакьхилари цунах хьахиннари, халкъий къам-мукъадаккхара болам лакхбалар.

Боккха лоархIам болаш да, котъювлаш йола, вахаро техка йола коммунистически партеи советски халкъеи исторически опыт, дунен социализма системеи дунен коммунистически а болхлой а болами дегIабара закономерносташ йовзар.

ДIахо йодача хана а чIоаггIа лораеи кийчъеи еза диалектическии исторически материализм, Іалам, общество, сага мышлени дегIаяра эггара юкъара долча законех дола Іилма из хиларах тарра.

Общественни Іилмаш дIахо йодача хана а хила деза марксизма-ленинизма принципий цIена хилар лора а еш, буржуазни идеологена духьал, аьттехьарча социалистически теоренеи практиканеи духьал, ревизионизманеи догматизманеи духьал хоадам боллаш къовсам а лоаттабеш.

б) **Іилма производствaца дувзар.** Іилма пайдане долаш дегIадара эшар — халкъо хIама хьадеш хьегача къица, коммунизм хьалъяра практикаца бохаргбоаца бувзам хилар.

Боахамеи культураи хьакъехьа дегIаахара эшарашка хьежжа де дезаш да: Іилман учрежденей сеть, царца боахама гIишлошта кулгалдеча центральни органашцеи, совнархозашцеи а тIехьа, хIаьта иштта йоккхийча промышленни предприятешкареи юртбоахама районашкареи Іилман лабораторейи институтийи сеть а шеръяри тоаяри; лакхерча дешара заведенешкара Іилма-тохкама болх дегIабоалабар; Іилман учрежденеши лакхера дешара заведенеши территориальни дIа-юха нийсъелга тоадар, берригача союзни республикашкеи йоккхийча экономически районашкеи Іилма дIахо дегIадоаладелга Іалашдар.

Іилман учрежденеш декхарийла я тохкамий лоархIамегIа долча лостамашкара берригa болх халкъа боахами культуреи дегIаахара планашка хьежжа дIабахьа а координаци е а. Іилман балха кулгалдеча Іилман общественноста лоархIам лакхлургба. Іилма дегIадара хиланза даргдоаца хьал да творчески къоастае ха хьакхаьча йола проблемаш къоастаяра гIо деш йола паргIата, новкъостий дискуссеш.

Парте де дезар дергда Іилма материальни база дIахо чIоагIъяра а тоаяра а, эггара дикагIа дола творчески низаш Іилман балха юкъеозара.

Советски Іилманхой сийлен гIулакх — знане лоархIамегIа долча доакъошка яьха хьалха латта позицеш советски Іилма дIа ца хецари берригача лоархIамегIарча лостамашка дунен Іилман керттера моттиг лацари.

4. Культура хьалъяра, литература, искусства хьакъехьа

Коммунистически общество шерра йоаржаяь хьаеча юкъа культура дегIаахар йоккхача культурни революце тIеххьара этап а хинна дIаоттаргда. Цу юкъа Іалашду коммунизм котъялара эшаш дола берригa идеологически а культурни а хьалаш.

Бахача наьха культура дегIаярца геттара чIоагIа дувзаденна да производительни низаш дегIадахкар, техника прогресс, производства организаци, къахьегамхой общественни хьинар лакхдалар, шоаш доал дара демократически лардаш дегIаахар, вахара хьал коммунистически хьисапе эргадаккхар.

Дунен культура хьадаь дикагIа мел дар чулоацаш а дегIадоаладеш а йола коммунизма культура адамаш культурни дегIадахкара керда, эггара лакхагIа дола лагIа а хинна дIаоттаргья. Цо шийна чулоацаргья общества духовни вахара еррига оагIонаши ганзаши, кердача дунен лакхера идейности гуманизми. Из хургья классаш йоацача общества, халкъий юкъара, адамий юкъара культура.

а) **ОБЩЕСТВА КУЛЬТУРНИ ВАХАР МАССАЙОЛЧА ОАГІОРАХЬА ДЕГІАДАР.**

Коммунизмага довлача хьалашка культура массадолча доакъошка творчески болх къаьстта овсареи общества берригача члений бе йиш йолаши хул. Советски литература, музыка, живописо, кинематографе, театро, телевидене, искусства берригача доакъоша идейни чулоацами художественни говзали дегIайоалаеча керда доккхий толамаш доахаргда. Шерра даржаргда халкъа театраш, дуккхача наьха самодеятельность, технически изобретательство, иштта халкъа творчества кхыйола формаш. Дуккхача наьха художественни творчески балхо новкъостал дергда талант йолаш бола писателаш, художникаш, музыканташ, артисташ гучабахара. Общества художественни ганзаш дегIаяхкар кхоачашду художественни самодеятельности профессиональни искусствои цхьан таръярца.

Парте хадданза йоакхо ергья литература, искусство, культура дегIайоалаяра, хIара саго ший способность йизза гучайоаккхаргйолаш дола берригa хьалаш Іалашдара, берригача къахьегамхошта эстетически кхетам балара, халкъо художество дика кхетаяра а цун культурни навыкаш хилийтара а. Художественни балхо кхы а чIоагIагIа безам тIабохийтаргба къахьегама, хоздергда вахар, саг эзди вергва.

Культура материальни база дIахо а чIоаггIа дегIайоалаяра Іалашдергда:

— книжкаш арахецара гIулакхи кепайоазуви мамогга дегIадоаладар, цунга хьежжа полиграфически промышленностьи каьхат хьадари дегIа а доаладеш;

— библиотекаш, театраш, клубаш, культура цIеноош, кинотеатраш, лекционнии дешареи залаш совъяхар;

— мехка радиофикаци чакхъяккхарца, еррига промышленнии юрта боахамеи районаш чу а лоацаш телевизионни центраш хьалъяр;

— халкъа университеташ, театральни коллективаш, иштта кхыйола самодеятельни культурни организацеш шерра дегIаяхкар;

— безами способностaши мел яраша балхаш де йиш хургйолаш шортта Іилма а технически а лабораторeш, художественни мастерскеш, киностудеш яхкар.

Юрта культурни боарам лакхлуш-лакхлуш города культурни боарамга кхоачаргболаш, керда караерзаяьча районашка, культурни вахар чехка дегIадоагIилга Іалашдергдолаш парте динза даргдоацаш лерхI мехка территоре тIа культурни учрежденеш массанахьа дIанийсъяр.

б) **ЛИТЕРАТУРАИ ИСКУССТВАИ КХЕТАМ БАЛАРА ЛОАРХІАМ ЛАКХБАР**

Оптимизми вахаро бакъеш йола коммунистически идеяши йоахкаш дола советски литературеи искусствои боккха идейно-кхетама лоархIам болаш я, керда дуне хьалдеча сага уйлашца кхеву цар советски саг. Уж декхарийла я миллионаш болча наьха дега гIози вдохновении духъювла хьаст хила, цар лоIам, чувстваш, уйлаш хьаала, уж идейни лакхбе, нравственни кхетабе.

Литературеи искусствои дегIаахара керттера никъ ба халкъа вахарцара бувзам чIоагIбар социалистически лоаттама дукха а тайп-тайпара а йола эргалонаш нийса а лакхерча художественни говзалца а хьахьокхар, дог гIоздаьнна а къаьгга а кердадар, бокъонца коммунистически дар дIадовзийтар, общество дегIаяра новкъарле еш мел дар гучадаккхар.

Халкъа а партийни а хилара принципий ларда тIа хьалъяьча социалистически реализма искусстве вIаши тарлуш да обществан вахара художественни сурт оттадара эйххьаза новаторствои, дунен культура прогрессивни традицех пайда эцари, уж дIахо дегIайоалаяри. Писателий, художникий, музыкантий, театра а кино а деятелий шортта торонаш я хIаране творчески инициатива, лаккхера говзал, творчески формай, стилей, жанрай дуккха оагIонаш гучаяха.

Коммунистически парте йоакхо ю литературеи искусствои нийсача лостамах дегIаахара а, цар идейнии художественнии боарам лакхбара а общественни организацешта, литератураи искусстваи болхлой творчески союзашта цар балха тIехь гIо а деш.

в) **ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА КУЛЬТУРНИ БУВЗАМАШ ДЕГІААХАР.**

Іилманеи культуранеи карагIдаьннараш вIаши довзийтара, вIаши дог хара, халкъашта юкъера доттагIал чIоагIдара духьа парте лерхI СССР-а берригача социалистически системацара, иштта кхы мел долча мехкашцара культурни бувзамаш чIоагIданза даргдоацаш хилар.

VI. СССР-е коммунизм хьалъяри социалистически мехкаша вIаши леладу гIулакхаши

КПСС-а лерхI Советски Союзе коммунизм хьалъяр берригача дунен социалистически система халкъаша коммунистически общество хьалъяра дакъа.

Социалистически революцеш цхьан ханна ца хилари къаьст-къаьстача мехкашка экономика а культура а дегIаяра боарамаш цхьатарра ца хилари бахьан долаш цхьан ханна нийслац цу мехкашка социализм хьалъяь ялари шерра йоаржаяь коммунизм хьалъяра хана чу уж далари. Цхьабакъда социализма цаI йолча дунен система чухь социалистически паччахьалкхенаш дегIаахарои цу система закономерностех, из толашагIа хиларах пайда эцарои **торо хулийт царга социализм хьалъяра ханаш лоацъе, цхьан хана чухь, башха дукха ха юкъе ца йолийташ, цхьан исторически заман чухь коммунизмага ялара перспектива хьаелла.**

Коммунизмага хьалха бодача мехко аттача а доаккх, чехк а ду еррига дунен социалистически система коммунизмага яхар. Советски Союзерча халкъаша, коммунизм хьалъеш, берригача адамленна хIанззалца довзанза дола коммунизм хьалъяра наькъаш дохк, ший опытаца уж наькъаш нийса хилар тохк, халонаш гучайоах, уж дIаяхара кхоачамаш лох, коммунизм хьалъяра дикагIа йола формаши мотодаши хорж.

Общественни низаши — болхлой класс, кооперированни ахархой, халкъа интеллигенци — боахама общественни формаши (социалистически доалахьен шин формах латта предприятеш) Советски Союзе а кхыча социалистически мехкашка а цхьан тайпара хилар бахьан долаш, СССР-еи цу мехкашкеи социализм хьалъяра керттера закономерносташ цхьатарра хургда, цу мехкий исторически а къамий а башхалоний лоархIам бича.

СССР-е коммунизм хьалъяр социалистически доттагIленна чубоагIача хIара мехка хьашташта маэшшара да, хIана аьлча цо дунен социалистически лагера экономически низи тIемах лораяла могаш хилари чIоагIду, СССР-а кхыча социалистически мехкашца леладу экономически а культурни а гIулакхаш шерде, кIоаргде, цу мехкашта новкъостал де, уж хьаллаца торо хулийт.

КПСС лерхI социалистически мехкашта юкъерча экономически гIулакхий хIанзара формаш — доазол арахьа беча маьха бувзам, халкъа боахама планашта координаци яр, производствана специализации кооперировании яр — тIехь-тIехьагIа дукхагIа дегIайоагIаргхилар а тоалургхилар а.

Социалистически строя торо хулийт мехкаш экономически культурнии дегIадахкара хьакъехьара капитализмах юхейиса йовкъаш дIаяха, капитализм йолча хана экономически гIулакхашта тIехьайиса хинна паччахьалкхенаш чехкагIа дегIайоалае а цар экономикеи культуреи хадданза лакхъе а, социалистически доттагIлен мехкаш дегIаахара юкъара боарам нийсбе. Из Іалашду: социализма экономически система тIех хиларо, вIаши долча экономически гIулакхашка цхьатарра бокъонаш хиларо; вIаши гIо дарои, опыташ вIаши йовзийтарои къаьстта аьлча — Іилманеи техниканеи карагIдийннараш вIаши теларо, Іилма-тохкама балхашта координаци яро; промышленни объекташ цхьан хьалъяро, Іалама ресурсаш яхара хьакъехьа вIаши гIулакхаш леладаро. Вошал тIехь массадолча даькъе вIаши гIулакхаш леладарах пайда боал хIара социалистически мехка а берригача дунен тIарча социализма системана а.

Социализми коммунизми хьалъяра хьашташа хIара социалистически мехкагара дIадех ший къама боахам чIоагIбе а дегIабоалабе а тIабохийташ бола низи социалистически доттагIлен рамка чу вIаши экономически гIулакхаш леладелга чIоагIдара а шердара а тIабохийташ бола низи вIаши нийсбар. Социалистически мехкий экономика юкъара боарам лакхбари нийсбари чакхдоаккхалу эггара хьалха хIара мехко ший чурча ресурсаех бизза пайда эцара, халкъа боахама кулгал дара формаши методаши тоаяра, социалистически боахама доал дара ленински принципаши методаши хадданза юкъекхувлара, социалистически система тIех хиларах дикагIа пайда эцара наькъаца.

Коммунизм хьалъяра эша материальни хьалаш хьахулийт хIара мехка халкъо хIама хьадеш къахьегара, социалистически система чIоагIъяра юкъарча гIулакха юкъе цо лоаца дакъа хадданза лакхдалара ларда тIа. Цунна гIо ду: планомерни, пропорциональни дегIаахара закон социализм хьалъеча юкъедоаладаро; дуккхача наьха творчески инициативеи къахьегама хьинари доаржадаро; дунен социалистически система рамкашта чухь шоай лоIаме а вIаши пайдане а хилара, Іилма-технически боарам мамогга лакхбара ларда тIа, халкъа боахама планашта координаци яра, производствана специализации кооперировании яра наькъаца дунен халкъий къахьегам бекъара система хадданза тоаяро; коллективни опыт йовзаро; вIаши гIулакхаш леладел-

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ПРОГРАММА

(Йистедоалар. Долалур 1-чен, 2-чен оагIош тIа).

геи вежарашха вIаши новкъостал делгеи чIоагIдаро; обществана долча берката къахьегама материальни безам тIабахийтара а моральни стимулаш мамогга дегIайоалаяра а принципаш хадданза лораяро, къахьегамеи потреблепеи бустама тIахьожам лоаттабаро.

Социализмо гаргаоз халкъаши мехкаши. Боахама, общественно-политически, культурни вахара дерригача доакъошка шерра вIаши гIулакхаш леладаро чIоагIъергья дунен социализма база.

Дунен социализма системах доахкача объективни закономерносташа, социалистически общества производительни низаш дегIаахаро, социалистически мехкашкарча халкъий вахара хьашташа Iалашду къаьст-къаьстача къамий боахамаш тIа-тIа вIаши дукхагIа гаргагIолга. В. И. Ленина хьалххехьа а гуш хиннача тайпара, дегIаух котбаьннача къахьегамхоша цаI йолча планах нийсбу тIехьа-тIайоагIача хана хургбола дунен коммунистически боахам хьахилара тенденцеш.

КПСС-о кхыча социалистически мехкашкарча коммунистически партешца цхьа барт а болаш ший декхараш лерхI:

политически хьакъехьа — дунен социалистически система мамогга чIоагIъяр, йизза цхьатарра бокъо хиларен шоай лоIаме вIаши гIулакхаш леладареи лардаш тIа дерригача социалистически мехкашцара вежарий отношенеш дегIайоалаяр, юкъарча машара тIехьа, коммунизм йизза котъяккхара тIехьа цхьана къовсам лоаттабара доттагIал долча социалистически паччахьалкхений политически консолидаци яр;

экономически хьакъехьа — социалистически мехкашта юкъера товарооборот шеръяр, дунен халкъашта юкъера социалистически къахьегам бекъилга дегIадоаладар, общественни къахьегама эгтара чIоагIа кхом бе торо хулийтаргйолаш социалистически паччахьалкхенашта юкъе боахама перспективни планашта кIоаргга координаци яр, дунен социалистически боахам дегIабоагIилга сихдар, Iилма-технически хьакъехьа вIаши гIулакхаш леладелга чIоагIдар;

культура хьакъехьа — социалистически мехкий халкъаша культурни цхьана къахьегареи вIаши гIулакхаш леладареи еррига формаш, культурни карагIдаьннараш вIаши довзийтилга хадданза дегIадоаладар, Iилма, литература, искусства болхлоша цхьана творчески къахьегилга хьаллацар; къамий культураш вIаши йIаьхий еча, социалистически къамий материальнии духовнии вахар гаргаозача чIоагIа новкъостал дар.

КПСС-еи советски халкъои шоашта могар дергда дерригача социалистически цхьоагIонна чудоагIача халкъашта социализми коммунизми хьалъеш гIо дара.

VII. Парти йоаржжаяь коммунизм хьалъеча юкъах

СССР-е социализм котъялар, советски общества барт-цхьоагIо чIоагIъялар бахьан долаш болхлой класса Коммунистически партех советски халкъа авангард хилар, дерригача халкъа парти хилар лостам луш йола ший влияни общества вахара ерригача оагIонашка кхоачаш шерйир. Парти — вай заман, сийлахь-йоккха революцен эргалонаш йоахаш доаллача советски халкъа хьаькъал, сий, совесть да. Цо сийрда бIарг лекх хургдолчунга, халкъа хьалхашка хьаделл хьалхашкахьа дIаахара дола Iилманца тахкаь наькъаш, дуккхача адамий турпала низ сомабоах, доккхий декхараш кхоачашдарга уж дуг.

Йоаржжаяь коммунизм хьалъяра юкъ белгалйоал советски общества хьалхле лелаю а лостам тела а низ хиларга хьежжа **Коммунистически парте лоархIам дIахо дегIаахарца.**

Хьалха дIаяхача ерригача социально-экономически формацешта тара йоацаш, коммунистически общество хьахул, стихийно а ца хулаш, марксистско-ленински парте хьалхле лелаеча халкъаша сакхетаме а дергдар фуд ховш а болх барах. Эггара дикагIа бола болхлой класса берригача къахьегамхой викалаш ший мугIарашка вIашагIтохаш, айхха халкъаца ювзаенна, халкъо чIоаггIа сий деш, общество дегIаахара законаш довзаш йолча Коммунистически парте Iалашду коммунизм хьалъяра берригача балха нийса хьалхле лелаелга, из вIаштIехьдаьннача, плана боарамерча, Iилмаца бакъдаьча хьисапе дIа а оттабу.

Советски общество дегIаяра кердача этапе цун вахаре парте лоархIам лакхбалар хьахиннад:

— политическии организационнии хьалхле лелаяра боарам кхы дIахо а лакхлулга дIадехача коммунизм хьалъяра декхарий доккхали чоалхане хилари дегIаахарца;

— дуккхача адамий творчески хьинар айдаларца, керда миллионаш бола къахьегамхой паччахьалкхен гIулакхаштеи производстванеи доалдара юкъеозарца;
— социалистически демократи дIахо дегIаахарца, общественни организацей лоархIам лакхбаларца, союзни республикайи моттигашкарча организацейи бокъонаш шеръяларца;

— Iилма коммунизма теоре творчески дегIаахареи пропагандаи лоархIам лакхбаларца, къахьегамхошта коммунистически кхетам балар лакхданза дарг ца хиларцеи адамий кхетамцара ширдаьнна гIулакхаш дIададахара тIехьа къовсам лелабе безарцеи.

Йоаржжаяь коммунизм хьалъярга хьежжа я партише дегIаахара а цун политически, идеологически, организационни балха а керда, лакхагIа йола этап. Парте хадданза тоаергья ший балха формаши методаши, наха, коммунизма материально-технически база йиллара, общества духовни вахар дегIаахийтара цо лелаеча хьалхлен боарам коммунизм хьалъеча заман дегIаухача дIадехараша маяххара хургболаш.

Коммунистически общество хьалъеш доаллача халкъа хьалха латта отряд ше хиларах тарра парти хьалха хила еза ший чура вахар вIаштIехьдаккхара а, коммунистически общества самоуправлене дикагIа йола формаш оттаяра хьакъехьа хьокхам бIарга а бойташ.

Парте вахара закон — парте вахара ленински нормаши хьалхле лелаяра коллективни принципи хадданза чакхъяхар, партецарча дуккхача наха хьалхашкара парте органийи цар болхлойи бехктокхам лакхбелга, берригача коммунистий хьинари самодеятельности дегIаухилга, парте политика оттаеча а чакхйоаккхача а цар дакъа лоацилга Iалашдар, критикеи самокритикеи дегIайоалаяр. Из парте ший идейни а организационни а чIоагIалла, парте мугIараш барт цаI болаши кхотаденнеи хилара, партена юкъера демократи массе а оагIонгахьара йоаржаяра, хIаьта цу ларда тIа дерригача парте низий хьинар айдара, нахацара бувзам чIоагIбара хиланза даргдоаца хьал да.

Парте вахара ленински принципашца тарлургьяц культ личност а цунца дувзаденна дола коллективни хьалхле лелаелга дохадар, партена юкъера демократи, социалистически законность телхаяр а. Культ личносто партеи халкъеи лоархIам лохбу, парте идейни вахар дегIаухилгеи къахьегамхой творчески хьинари юхадетт.

Коллективни хьалхле лелаяра ленински принцип хадданза чакхъяхара, хьалхле лелаеча парте органашка дукхагIа керда парте низаш чуухилга Iалашдара, къаьнеи къонеи кадраш нийса цхьана таръяра, хIаьта цох тарра къаьсттача болхлой бе тIехдаьнна доккха Iаьдал даха тарлург хилар дIадаккха а уж коллектива тIахьожама кIалхарбовла тарлургдола моттигаш ца хилийта а парте кхоачашданза даргдоацаш лоархI ер балхаш:

а) практикана юкъехьолда парте ерригача хоржащ йолча органий состав — юххьанцарча организацешкара Центральни Комитетага кхаччалца къоастамболлаш йолча пропорцех кердайоахилга, из деш хьалхле лелаяра преемственность Iалаш а еш.

ХIара аргIан хоржамаш массаза хул КПСС Центральни Комитетеи цун Президиумеи состав диълагIча даькъал кIезигагIа доацаш кердайоаккх. Президиума членаш харжа йиш яц, бокъо лаьрхIа, вIаштта кхозза мара. Парте уж е вож деятелаш, уж массане а къоабалбеш сийле хиларах, лаккха политически, организаторски, кхыйола дикалаш царех яхкарах, хьалхле лелаеча органашка вIаштта дукхагIча ханна харжа йиш я. Цу тайпара хIама хилча воаггIаш вола кандидат хержарг лоархI, нагахьа санна къайлагIа кхадж тоссача хана диънех кхаь даькъал кIезигагIа боацараша цунна кхадж тессабале.

Союзни республикай компартей ЦК, крайкомий, обкомий состав кердайоаккх хIара аргIан хоржамаш массаза хул кхоалагIча даькъал кIезигагIа йоацаш, парте окружкомий, горкомий, райкомий, юххьанцарча парте организацей парткомий е бюро состав — аханел кIезигагIа йоацаш. Из деш цу кулгал деча партийни органий членаш вIаштIеххьа кхаь созывал тIех харжа хила йиш яц. Юххьанцарча парте организацей секретараш вIаштIеххьа шин созывах мара харжа хила йиш яц.

Политически а гIулакха а дикалга хьежжа партийни организаце бокъо я хьалхле лелаеча органа составаца из е вож болхло кхы а дукхагIча хана харжа а. Цу тайпара хIама хилча из харжара голосованеца дакъа лоацача диънех кхаь даькъал кIезигагIа боацача коммунистий голосаш хила еза.

Хьалхле лелаеча парте органа составацара уж харжа ха йистеяларах дIабаьнна парте членаш тIехьагIа хоржамаш хулача хана юха а харжа йиш я.

КПСС ЦК а кхыча хьалхле лелаеча органий а составацара дIавоаккхаш йола решени къайлагIа кхадж а тоссаш мара тIаэца йиш йоацаш оттадолда, цу тайпарча решенена тIехьа цу органа ерригача составах кхаьннех шин даькъал кIезигагIа боацараша кхадж а тоссаш.

б) Парте организацешка лохехьара лакхехьа кхаччалца хоржамаши отчети яр чакхдахара принцип лелаелга шердолда, къаьсттача хьалашка болх бу организацеш юкъе а йолаш (эскар, флот).

в) Парте собраней, конференцей, съездий, парте комитетий пленумий а кхыча коллективни органий а лоархIам лакхболба. Парте политикаи практически балхеи дешаш паргIата а гIулакхаца а дувцара; къовсаме е кхоачамболлаш кхеталуш доацача дешай хьакъехьа новкъостий хьисапе дискуссеш яра эшаш дола хьалаш Iалашдолда.

г) Хадданза кIезигйойла алапий телаш йола парте аппарат, общественни болх бара порядках штате боацача болхлой хьисапе коммунисташ дукхагIа юкъе а увзаш.

д) Тахкаь йола балха метод, гIалаташи кхоачамбоацараши гучадахара а, тоадара а, кадраш нийса кхеяра а бола никъ хиларга хьежжа массе а тайпара дегIайоалайойла критикеи самокритикеи.

Йоаржжаяь коммунизм хьалъеча юкъах кхы а дукхагIа лакхлу парте члена лоархIами цун бехктокхами. Производстве, общества а ший къаьсттача а вахарца лелаеча ерригача оамалца коммунист декхарийла ва коммунистически отношенеш дегIаахийтара а чIоагIъялийтара а тIехьа лоаттабеча къовсама лакха хьокхамаш гойта, коммунистически морале принципаши нормаши лелае. КПСС ший мугIараш хьалдузаргда дукхагIа кхетаме а хьинаре а болча къахьегамхоех, хIаьта коммунистa цIи цIена а лелаергья, лакха а лоаттаергья.

Партена юкъера демократи дегIаахаро Iалашдеза коммунистий хьинар айлулга, сий дола коммунистически идеалаш кхоачашъяра уж бехктокхаме хилар дегIаухилга, дерригача гIулакхашта а леладечоа а дизза парте принципашкеи цун лакхача декхарашкеи хьежжа шоай деррига гIулакхаш леладергдолча тайпара царна кхетам балара гIо делга.

Парте кхы дIахо а чIоагIдергда ший мугIарий барт цаI хилари чIоагIали, цIена лелаергья марксизма-ленинизма байракх. Парте ший средствай арсенале ют КПСС Уставо белгалъеш йола марксистско-ленински партеца цхьана хила йиш йоаца массе а тайпара фракцеши групповщинеи лелаяра духьалара организационни гарантеш. **Парте йохаргйоацаш идейнии организационнии кхотаенна хиларах боал из эшалургйоацаш хилара боккха хьаст, коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхий декхараш толамца кхоачашдергхилара бола тешам.**

Халкъ коммунизм хьалъяра керттера низ ба. **Парти халкъа ях, цунна гIулакх дарца гу ший балха чулоацам, хьисап.** Парте халкъацара бувзамаш дIахо шердар а кIоаргдар а коммунизмана тIехьарча къовсаме ка ялара хиланза ца доала хьал да. Парте ший декхар лоархI чурча а арахьарча а политика лоархIамегIа долча дешай хьакъехьа къахьегамхошца хадданза дагаювлга. Социалистически демократи дIахо дегIа мел уха кхы а кIоаргагIеи эргаши хила беза парте къахьегамхошта юкъе бу болх, кхы а низ болашагIа хургья цун наха юкъера влияни.

Парте мамогга гIо дергда Советий, профсоюзий, комсомола, кхыча дуккха нах юкъе болча къахьегамхой организацей балха, дуккхача наьха творчески низи инициативеи дегIаахийтара, чIоагIдергда СССР дерригача халкъий барт цаI хилари доттагIали.

КПСС дунен халкъий коммунистически а болхлой а болама дIахадаргдоаца дакъа да. Пролетарски интернационализма техкаь йола марксистско-ленински принципаш кхы дIахо а парте хьалхле ийергйола йохаргйоаца принципаш хиле юс.

Советски Союза Коммунистически парте кхы дIахо а чIоагIдергда дерригача дунен халкъий коммунистически болама барт цаI хилар, ерригача коммунистически болхлойи партешца вежарий бувзамаш дегIадоаладергда, дунен кердача тIема кхерама духьал, къахьегамхой хьашташта тIехьа, машара тIехьа, демократенеи социализманеи тIехьа цхьана къовсам лоаттабара дунен коммунистически болама ерригача отрядий балха ший гIулакхашта координаци ергья.

* * *

Иштта я Советски Союза Коммунистически парте оттаеча коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхийча балхий программа.

СССР-е коммунизм хьалъярах адамлен сийлахьйоккха котало хургья цун дуккхача бIаьшерашкарча историе чухь. Коммунизма къегаш йолча лакхаленашкахьа хIара керда гIа баккхаро дерригача мехкашкарча къахьегамхой хьинар айду, цунах доккха моральни гIо хул социальни а къамий а Iоткъамах дерригa халкъаш мукъадахара тIехьарча къовсаме, дерригача дунен масштабе марксизма-ленинизма идеяш котъялга сихду.

Советски халкъо коммунизма рузкъаех пайда ийбеча хана кердача, бIаьш миллионаш долча лаьттарча адамаша аргда: «Тхо коммунизмана тIехьа да!» Кхыча мехкашца тIом бара наькъаца а ца доахаш, дикагIа тоаяь вIаштIехьъяьннача общества, производительни низаш тоадалара хьокхамца, сага иразиг гIоза вахари хилийтара мел эша хьалаш хьахилийтарца шийгахьа доахаргда коммунизма идеяша халкъий хьаькъалаши дегаши.

Общества прогресса низаш кхы а дукхагIа дегIаахар дерригача мехкашка хиланза даргдоацаш да, хIаьта цунах Советски Союзе коммунизм хьалъерий оагIув хьаллоацилга а хургда.

Парте ларде лувц марксистско-ленински положени: истори хьадер — халкъ да, коммунизм хьалъелга — из халкъа кулгий, цун низа, цун хьаькъала гIулакх да. Коммунизм котъялга нахах тийша да, хIаьта коммунизм наха хьалъеш а я. ХIара советски саго ший къахьегамца гаргадоаладу коммунизм котъялга, коммунизм хьалъяра толамаша массанена а шортта рузкъеи гIоза вахари дахь, кхы а лаккхагIа айду Советски Даьхен низ, сий, сийле.

Парти тешам бенна я дерригача советски адамаша КПСС керда Программа шоай дулхах-цIех дола гIулакх санна, шоай вахарца цар сийлахь-доккха дагакхоабар а коммунизм хьалъяра тIехьарча къовсама дерригача халкъа байракх а санна тIаэцаргхиларах. Парте тIахьех берригa коммунисташ, дерригa советски халкъ — болхлой, болхлой-кхалнах, колхозникаш, колхозницаш, хьаькъалца къахьега болхлой — Программа тIа белгалдаьха исторически декхараш толаме кхоачашдара шоай низаш тIадахийта.

КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ТОХКАМ БАЬ ЙОЛЧА ХЬАЛХЛЕНЦА, МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА БАЙРАКХА КIАЛ СОВЕТСКИ ХАЛКЪО ХЬАЛЪЯЬЙ СОЦИАЛИЗМ.

ПАРТЕ ХЬАЛХЛЕНЦА — МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА БАЙРАКХА КIАЛ СОВЕТСКИ ХАЛКЪО ХЬАЛЪЕРГЬЯ КОММУНИСТИЧЕСКИ ОБЩЕСТВО.

ПАРТЕ ТОРЖЕСТВЕННО ДIАКХАЙКАДУ: СОВЕТСКИ АДАМИЙ ХIАНЗАРА ТIЕХЬЕ КОММУНИЗМЕ ЯХАРГЬЯ!

БЕРРИГА НИЗ — КПСС XXII СЪЕЗДА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЯРА!

ХьалхагIа хоам баьчча тайпара, укх шера 17-ча ноябре хилар КПСС XXII-ча съезда балха итогаши республика парторганизаце декхараши дувцаш областной партийни актива собрани.

Лохехьа кепа техай собране балха отчет.

Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара нов. А. С. Трофимова доклад

КПСС XXII-ча съезда итогийи Нохч-ГIалгIай областной партийни организаце декхарийи хьакъехьа доклад йир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара, парте XXII-ча съезда делегата нов. А. С. Трофимова.

КПСС XXII-ча съездо къаьстта моттиг лоацаргья советски халкъа вахаре, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи боламе, еррига адамле дегIайоагIача. Дувцача декхарий доккхалгеи лоархIамгеи диллача цунна нийсса кхы цхьаькха яц.

Дош кIоаргга доашхаш а Iилманца бакъдаь хьахьокхаш а йола КПСС ЦК Хьалхарча секретара новкъоста Н. С. Хрущева яьча докладашка, дош хаддаш а съезд дIакъовлаш а цо даьча къамаьлашка, делегаташа, хьаьшаша — вошал долча марксистско-ленински партей викалаша даьча къамаьлашка, съезда решенешка советски халкъо яьхача сийлахьйоккхача коталоний итогаш а йир, ший байракха тIа сийрдача цIераца доагаш дерригача халкъий Машар, Къахьегам, ПаргIато, Нийсхо, Вошал, Ираз яха дешаш а долаш йола коммунистически общество хьалъергйола наькъаш хьа а хьекхар.

XXII-ча съездо бизза а масса оагIорахьара а къоабалбир Центральни Комитета политически никъ а чурчеи арахьарчеи политика даькъера цун практически болх а, халкъа дегаш ураоттадир дагахьа латта сийлахь-доккха хIама кхоачашдара — коммунизм хьалъяр духьа лоаттабеча къовсама.

Ленински революционни стилаца, айххьаза декхараш дувцарца, кхоачамбоацараштa майрра критика еш, теоретически кIоаргга а практически кортa болаш а чакхбаьлар съезда беррига болх.

Съезде ленински стиль котъяьлар парте XX съездо оттабаь политически никъ новкъост Н. С. Хрущев керте латтача КПСС Центральни Комитето нийсса а тIагIертта а чакхбахар бахьан долаш. Вахаро бакъдир Сталина культ личностах юхедисараш дIа а доахаш, Центральни Комитета лелабаь из никъ нийса хилар.

XXII-ча съездо дикка уйла тIаяхийтар культ личностах юхедиса зуламера хIамаш дувцара а, хIаьта иштта Молотов, Каганович, Маленков керте латта антипартийни фракционни группа бокъонца гучаяккхара а.

— Вайна массанена а ховш да, — йоах докладчико, цу антипартийни группа тийша болх делегаташа мелла йоккхача эгIазалца бийцар. Цунна керте латтараш шоаш ба культ личност йолча хана леладаьча дуккхача харцахьарча хIамашта, шоай карарча гIулакхашка гIолла зуламаш дарах а дуккхача наха низаш дарах а бехке бараш. Цар карах хиннадар Нохч-ГIалгIай республикаи кхыча кагийча къамийи автономи дIаяккхар. Изменникий, отшепенций цу группо чIоаггIа духьале йора XX-ча съезда ленински никъ чакхбаккхара, культ личност йолча хана хиннача харцахьарча порядкашка партии мохки юхадигар духьа Iаьдал ший бе долла лерхIар цо.

Цул тIехьагIа нов. Трофимова аьлар, хIанзарча дунен халкъашта юкъерча гIулакхий кIоаргга анализ яьй парте XXII-ча съезда решенешка. ТIемашца дуне декъар а юхадекъар а духьа, халкъаш лоалла оттадар духьа лоаттабеча къовсамца айхха ювзаенна йолча капитализма тIеххьара стади хиларах тарра империализма чулоацама хьакъехьарча ленински хьехамца чакхйоах вай парте ший еррига политика, увттаю революционни къовсама стратегии тактикеи.

— Коммунистически общество хьалъяра йола сийлахьйоккха балха план ала мегаргдолаш я вай керда Программа. Бокъонца иштта кхета а йир из миллионаш болча советски къахьегамхоша. Дерригача халкъо ювцача хана Программа бокъонца иштта кхетаяро боарам боаццаш чIоагIа айдир къахьегама хьинар. КПСС XXII-ча съезда президиума цIерах эзараш а эзараш а письмоши телеграммаши ухийтар болхлоша, ахархоша, интеллигенце — шоай къахьегама декхараш кхоачашдаь хиларах съездага рапорташ луш.

Даьхача толамашка диллача XX-чеи XXII-чеи съездашта юкъерча ханаца нийсъе йиш йолаш кхы цхьаькха ха яц.

6 шера чухь 80 процент дукхагIа хиннай мехка промышленни продукци. 26 млн. тонн дукхагIа даьккхад болат — Англе шера доаккха деррига болат миссел да из. Кердача пхе Бакуна нийсса да дукхагIа даьккха мехкдаьтта, электроэнерги — 50 Днепрогеса нийсса. Хьахиннад промышленноста дуккха керда доакъош. Хьаьдаьд машиний, станокий, автоматизаце средствай эзараш кердагIа дола тайпаш, лакхденнад йоагоча хIамашта юкъе газои мехкдаьттаи лоаца дакъа, химически промышленностера керттера бедала база я ужши продукт, дукха хIама даьд транспортеи бувзамеи дерригача тайпашта технически реконструкци яра.

Советски Iаьдал даьлча денз парте XX-гIа съезд хиллалца йолча хана дIаяхийтачул дукхагIа хиннай капиталовложенеш. Промышленносте 43 процент лакхъеннай къахьегама овсарле. Промышленноста дуккхача лоархIамерча доакъой производстваrа диллача США-л хьалха даьнна а хьалха дувлаш а да вай. Нагахьа санна шера юкъера лаьрхIача вай промышленни продукци дегIаяра темпаш 10 процентал совгIа яле, США — 2,3 процент мара яц.

Юрта боахам дегIабоалабеш, юртбоахама продукци дикка совгIа йоаккхаш партеи халкъои боккха болх баь хиларца белгалйоал отчетни ха.

Лакхъеннай къахьегамхой материальни хьал-торо. Болхлойи гIулакхерча наьхеи реальни доходаш 5 шера 27 процент лакхъеннай, колхозхой доходаш — 33 процент. Пхе шера чухь керда чуIе цIенош кхаьчад 50 миллион сага.

Боккхача лоархIамера толамаш даьхад советски Iилме, халкъа образоване системе, литературеи искусствеи, социалистически демократи дегIайоалаяре, общественни организацей — Советий, профсоюзий, комсомола, кооперацe, добровольни обществай — болх шербара.

Семилетка кхоачашъяро хIара сага сих продукци яккхара а США-л хьалхадовла кIезига ха мара эшаргйоацача рубежага кхоачаергья вай экономика. Керттера экономически декхар кхоачашдара — коммунизма материально-технически база хьаяра наькъ тIа яьккха сийлахь-йоккха исторически котало хургья цунах.

Мадарра дувц докладчико Нохч-ГIалгIайчен промышленнии юртбоахамеи производствера гIулакхаш.

* * *

Съезда сийна лаьца хиннача яхье республика къахьегамхоша даьха толамаш гуш да. Вай промышленносто ханал хьалха — 23 октябре — кхоачашъяьй итт бетта йола валови продукци яккхара план. Цхьан шера чухь 12 процент совгIа лакхбеннаб промышленни производства боарам, хIаьта къахьегама овсарле 4 процент лакхъеннай. Продукци яккхарга дIабода мах планахчул дукхагIа лохбара чотах 9 бетта 5,5 миллион сом ахча кходаьд. Семилетка шоллагIчеи кхоалагIчеи шерашка планах 21 процент мара лакхбала ца безаш бола промышленни продукце боарам кхоалагIа дакъа дегIабоагIаргба.

Мехкдаьтта промышленность, мехкдаьттеи гази дакхара семилетка кхаь шера план 21 октябре кхоачаш а яь, 1964 шера кхача лаьрхIача боарамга кхаьчай.

Болх бе дIа а йолаялийта, промышленни продукций тела йолаеннай: Грозненски нефтемаслозаводера парафинови цех, «Красный молот» яхача заводера нефтеаппаратурни пролет, Шалински шекара завод; хьалъяь а яьккха, болх бе дIайолайолийташ я полиэтилен доаккхача объектай комплекс; болх дIаболабаьб Гудермесерча маьх еча заводо. Дуккхача юрта районашка сихха хьалъеш латт промышленни предприятеш.

Цхьабакъда, йоах нов. Трофимова, парте XXII-ча съездо доккхий декхараш хьалхашка оттадаь хиларах вай критически мах бе беза воай промышленноста балха результатий, уйла тIаяхийта еза долаш долча кхоачамбоацараштеи пайда эцанза дисача кхоачамаштеи.

Республика промышленноста балха тIехь кхоачамбоацараш кIезига ца хилар хьахьокх 30 совгIа йолча предприяте валови продукци арахецара йола итт бетта план кхоачашъяь ца хиларо. Цул а совгIа, даим тIехьадусаш бIарчча доакъош да вай.

Вайна махарра, парте Программа тIа яздаьд: итт шера чухь шозза совгIа лакхъе еза промышленносте къахьегама овсарле! ХIаьта а, оттаяь заданеш кхоачаш ца еш дукха предприятеш я. Итт бетта план кхоачаш ца еш йисай совнархоза чуйоагIача № 1 йолча кирпишкий завода, кога гIирс беча фабрика, Малгобекерча маслозавода, Грозненски хлебокомбината, № 1 а № 4 а йолча хIамаш тегача фабрикай, галантерейни фабрика, Грозненски лесопункта коллективаш, моттигерча промышленноста министерства дуккха предприятеш.

ТIехьаюсача предпреятеша во болх беш хилара бахьанаш гучадаха а, хIара промысле, заводе, фабрике наьха къахьегам мишта вIаштIехьбаьккхаб, цига малагIа техника я, къаенна хIамаш малагIаш я, къахьегама овсарле лакхъяра новкъарле ер фу да хьожаш проверка е а, гучадаьха кхоачамбоацараш цIендаь дIададахара эшар де а деза. Къаеннача хIамашта меттел керда, прогрессивни яраш оттае, поточни линеш хьае, автоматика юкъехкахьа, технологически процессаш эргайоахаш тоае еза.

Съезде нов. Н. С. Хрущева яьххача тайпара, бедалах, материалех, энергетически ресурсех, ахчах хьурмат доацаш пайда эцара духьала къахетам боаццаш тIом болабе а производства массайолча моттигашка сомаца лоаттабу тIахьожам чIоагIбе а беза.

Парте райкомаши горкомаши декхарийла я экономически хьокхамашта тар ма лу дукхагIа уйла тIаахийта, къахьегама овсарле лакхъергйола а продукци хьаярга дIабода мах лохбергбола а деррига кхоачамаш бокъонца гучадаха, предприятей балха хадданза тIахьожам лоаттабе, хIаьта балха сагота боаца кулгалхой уж шоай балхаш тIара дIабахарга кхаччалца чIоаггIа бехктокхаме оза.

Къаьстта чIоагIа уйла е еза вай, йоах докладчико, хIанз а дукха кхоачамбоацараш доахкача капитальни гIишлош хьалъяра дешай. Вайцига хIанз а шортигеи хьурмат доацаши хьалъю гIишлош. Къовсам мела лоаттабу гIишлош дикагIеи дарегIеи хьалъяр духьа.

Промышленноста даькъе ворхI шера план ханал хьалха кхоачашъе езаш доккха декхар латт вайна хьалхашка, хIаьта из декхар дика кхоачашдара мел эша торонаш вай йолаш а да.

ХIара промысле, заводе, хIара фабрике, гIишлоне берригача къахьегамхой низ тIабербзабе беза производство вIаштIехьйоаккхилга тоадара, къахьегама овсарле лакхъяра, технически прогресс яра, хьалха латтарий опыт шерра юкъейоалаяра чотах производственни планаш кхоачаш а тIеххоачаш а яра, продукци дукхагIа арахецара. ТолашагIа йола опыт дукхагIа массанахьа сихагIа юкъейоалаянза а, коммунистически къахьегама керда формаш дегIакхувланза а, тIехьаюсаши юкъера болх беши йола предприятеш хьалха латтараштa мамогга тIехьакхеянза а яргьяц.

Промышленноста, гIишлоний, транспорта болхлоша даим дагакхаба деза шоаш материально-технически база хьаяр духьа лоаттабеча къовсама хьалхарча юхьиге латташ хилар а цудухьа парте оттаяь планаш кхоачашъяра бола шоай бехктокхам геттара боккха хилар а.

Юрта боахам дегIабара хьакъехьара дош ше дувцаш, нов. Трофимова белгалдаьхар укх шера республика къахьегамхоша даьха цхьадола толамаш. Масала, цо аьлар, ялат даккха-

(ДIахододар 4-ча оагIо тIа).

БЕРРИГА НИЗ — КПСС XXII СЪЕЗДА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЯРА!

(Йистедоалар. Долалур 3-ча оагIо тIа).

ра план республико тIеххкоачаш а яьй, соахкарчул 1 млн. пунт дукхагIа паччахьалкхенна дIа а деннад.

Съездо белгалдаьха, юрта боахам дегIабоалабергбола наькъаш дувц дIахо докладчико.

Мах кIезигагIа а бохийташ, продукци дукхагIа яккхар — юрта коммунизм хьалъяра лоархIамера принцип. Дулх даккхара хIара колхозои совхозои дIадувча лаьттан 100 гектара лоархIаш кIезигагIа яьккхача а 75 центнери юрта боахама вокх лаьттай 100 гектара лоархIаш 16 центнери дулха яккха езаргья. Доаккхаш дола дулх хьайбаш дийна долаш озаш лерхIа дезаргдац, 100 гектар оахамаи кхыча лаьтташтеи лоархIаш дулха еш йола учет хьайбаш доадаьчул тIехьагIа хьадаьннача дулха ергья.

Башха гIулакх да, аьлар докладчико, цIи хеза болча юрта боахаме хьалха латтараштa нийсса къахьегаме доккхий хьохкамаш хиларца вай республике хьалхабаьнна а цIи хеза а болаш КПСС XXII-ча съезда делегато Кагерманов Оалхазара кулгалдеча коммунистически къахьегама бригада, Чагаев Имрана, Мальсагов Османа, Кононов Михаила звеной членаш санна бола, дуккхача лаьтташкара хьажкIаш чуэцаш лакха хьокхамаш денна керда нах хилар.

Лаьтта леладараи хьайбай боахам лелабараи болча мастерий балха опыто цIаькха а кхы цIаькха а вай дог тешаду ялат, дулх, шура, кхыйола продукташ дукхагIа яхара Нохч-ГIалгIайчен юрта боахаме доккхий кхоачамаш хиларах. Партийни, советски, юртбоахама органий декхар — республика маякий опыт дуккхача къахьегамхошта дIайовзийтилга.

ВорхI шера плано тIаийца юрта боахам дегIабоалабара темпаш вай колхозашеи совхозашеи кхоачаш ца еш хиларах дукхагIа а динза даргдолаш а дац из.

Нов. Трофимова къаьстта чIоагIа уйла тIайохийташ дувц лаьтташ дIадера структура тоаяреи хувцареи дош, хьажкIаши кхей культураши дIаер.

ХьажкIаш дIаюв лаьтташ шердарах кхоачамбаь Iе йиш йолаш дац вай, йоах цо. Уж дIаюв лаьтташ шер а деш, чIоаггIа хьувкъае еза вай уж.

ХьажкIаш во хьийкъача районашкеи боахамашкеи, массаза а, керттера бахьан хиннад хIара бIена уж листа хилар, цхьан бIена шиннел тIех хи баьгIача — хьажкIаш е вIалла ца латаш йисай, е зIамига, хьоарчаенна, фийг боацаш хиннай. Из хьаштдоаца гIулакх ховш хила а ужжамо гIалаташ тIадоагIача шера ца дувлийта хьажа а деза. Деррига толхадаьр бIаьстан юхье аьхача лаьтта вай хьажкIаш дIаювш хилар да.

XXII-ча съезде ше отчетни доклад еш Н. С. Хрущева аьлар, нагахьа санна цхьайолча районашка хьажкIаш форманна дIаювши кIезига хьувкъам луши яле а, цунна бехке климат яц, кулгалхой ба.

Доккхий хьувкъамаш луш йола хьажкIаш дIаюв лаьтташ шерде аьнна парте обкомо енна указани йоллашехьа а, толашагIа лоархIаш йолча Грозненскии Сунженскии районий совхозашкеи колхозашкеи ерригa дIаювча хIамашта юкъе ялатийна лаьрхIача хьажкIаша лоаца дакъа 9,1 — 10,4 процент мара дац. Лаьттаех лерттIа пайда ца эцаш дола боахамаш дувц цо. Масала, «Ермоловский» яхача совхозо ше хьалкхедеча ялатий чотах 30 процент мара шийна кхоачам бац, хIаьта хIара шерра-шера совхозе арахьара тIакхухь 5 — 6 эзар тонн маьха деза дола доакъараш. Из болх боахама во доал деш лелабара бахьан да дIадувча лаьттай структура харцахьа хилар. Ялатийна лаьрхIа совхозе дIаювча хьажкIаша деррига а 14 процент лаьтта мара лацац, хIаьта вож юхедиса лаьтта кIезига хьувкъам луш йола культураш тIайолаш да.

Цу доллача хIамашта бехке ва, эггара хьалха, совхоза директор нов. Сухамлинов, парторганизаце секретарь нов. Гавриленко.

Укх вай актива собране ба берригa совхозий директораш, отделеней управляющеш, берригa колхозий председателаш. ДIахо кхы а указанеш хиларга хьежаш дагIа дезаш дац. Актив йистеяьнначул тIехьагIа, балхаш тIа шоаш дIатIа ма даххинге а, шо декхарийла да дIадувча лаьттай структурага юха хьажа а районни собранешка структура хьакъехьа къамаьлаш даь ца Iеш, керда оттаяь структура чIоагIъе а.

ХьажкIаш дIаювш дола лаьтташ дикка шерде а 100 эзар гектарага уж дIакхоачаде а деза вай.

Н. С. Хрущева съезде белгалдаьккхар, хьажкIашта нийсса ялат дукхагIа даккхара долча керттерча кхоачамех цаI бIаьстан юхье дIаювча культураштa юкъе горохои кхешеи лоаца дакъа дикка совдаккхар болга. Вай республика хьалашка кхачанна лаьрхIа дIаювча кхей культурай хьувкъам лакха хила йиш йолаш ба.

Юрта боахама болхлоша укх деношка де дезараш долчча бесса дувц нов. Трофимова. Цар декхар — 1962 шера лакха хьувкъам баккхара, общественни производства продуктивность лакхъяра чIоагIа лард йоллар.

Чурчеи арахьарчеи политика даькъера вай мехка толамаш, йоах дIахо докладчико — из советски халкъо лоаттабаьча турпалерча къовсамах, гIулакх вIаштIехьа доаккхаш а хьехам телаш а Коммунистически парте баьча бокккхача балхах хьахиннар. КПСС XX-гIча съезда исторически решенешка кIоарггеи творческии хьахьекхача парте ленински никъ леррагIа чакхбаккхарах хьахиннар.

Идеологически болх тоаберг болча декхарий хьакъехьа дувц нов. Трофимова.

Тешшаме а нийса а парте решенеш чакхъяхар, парте политика наха дIайовзийтар, халкъацара парте бувзамаш чIоагIдараи шердараи новкъостал дар, наха фу эш хьожаш а цар йоакхо еш а хилар, къахьегамхоша яхараштеи царна эшараштеи ханнахьа оарцагIдовлар — царех доалл партийни организацей керттера декхар.

Съездо белгалдаьккхар, хIанз идеологически балха тIа керттерадар, КПСС Программа кIоаргга дIайовзийтар, советски общества къахьегамхошта коммунизма котало бахьан долаш лоаттабеча къовсама сийлахь-йоккха план ялар, парте керда Программа кхоачашъяра берригa къахьегамхой оарцагIбахар долга. Из декхар кхоачашдара тIаерзае еза наха юкъера парте идейни лоархIам лакхбеш йола ерригa средстваш: пропаганда, агитаци, кепа йоазув, радио, телевидени, кино, культурно-просветительни болх, литература, искусство.

Идеологически болх чIоагIагIа боаржабар а цун боарам лакхбар а, вахаро хьалха доахаш дола дешаш увттадар, марксизмана-ленинизмана тешаме хургболча а буржуазни идеологе моллагIча гIулакхашца машар хургбоацача а уйланца советски нах хьалкхебар, — йоах докладчико, — иштта да XXII-ча съездо идеологически балхагара дIадехараш.

ХIара заводеи фабрикаи, промыслаи гIишлони, хIара колхозеи совхозеи, вузеи Iилман учрежденеи, Нохч-ГIалгIайчен хIара къахьегамхочун денал урауvттаду девиз а хинна дIаотталда КПСС XXII-гIа съезд дIакъовлача хана Н. С. Хрущева аьнна дега чу дувшаш дола дешаш: «Вай дага латтараш кхетадеш а декхараш белгалдаь а да. Балха тIадерза, новкъостий! Коммунизма керда коталонаш яхара тIехьа!»

☆ ☆ ☆

БЕРРИГА НИЗ — СЪЕЗДА РЕШЕНЕШ КХОАЧАШЪЯРА

БЕЛЯЕВ — КПСС Грозненски горкома хьалхара секретарь, КПСС XXII-ча съезда делегат

ЧIоагIа теркам тIабахийта ладийгIар оаха, съезда делегаташа, Центральни Комитета Отчетагеи КПСС Программах лаьца яьча докладагеи. ХIанз, вай партеи мехкои ялх шу гаргга йолча хана хьабенача новкъа тIехьашкахьа юха хьежача къаьстта дика холу мел боккха лоархIам болаш я, партийни вахара ленински боарамаш юхаметтаоттадаь йола, Сталина культ личност йохаяь йола, парте XX съезд.

Городерча коммунисташа чIоаггIа могаду культ личностах юхедисараш дIадоахаши Молотова, Кагановича, Маленкова, кхьбарий антипартийни группа йохаеши вай парте хоадам боллаш даь гIулакхаш, хIаьта вай парте XX съезда линена духьал баьннача Албански къахьегама парте кулгалхоша леладер чIоаггIа харцахьа а лоархI.

Парте XXI-ча съезда решенеш кхоачаш а еш Грознерча къахьегамхоша чIоаггIа низ тIабахийта къахьег семилетка задапеш, шоай социалистически декхараш кхоачашдара тIехьа. Парте XXII-ча съезда сийна тIаийца лакхара декхараш сийленца кхоачашдаьд города промышленносто — 10 бетта план 21 октябре кхоачашъяьй, хIаьта иштта тIеххкоачашъяьй къахьегама овсарле лакхъяреи продукцега шийга дIабода мах лохбареи план а. Дика толамаш даьхад «Октябрьнефта», «Старогрознефта» нефтепромыслови управленей коллективаша, нефтехиме предприятей коллективаша.

Цхьабакъда, хIанз парте XXII-ча съездо доккхий а лоархIамера а декхараш хьалхашка оттадаьча хана ла йиш йолаш дац цхьайола предприятеш тIехьаюсаш хилар.

Городерча коммунистий, берригача къахьегамхой цIерах тешам лу аз КПСС XXII съезда решенеш кхоачашъеча оахош низ кхоберг ца хилара.

ТХА ТОЛАМАШ ЛАКХЛУРГДА

РУСИН — КПСС Урус-Мартана райкома хьалхара секретарь

КПСС XXII съезда решенеш боккха лоархIам болаш хилар кхета а деш, уж дикагIа наха дIайовзийта гIерташ боккха болх бу районе.

Съезда материалаш дика йовзаро, кIоаргга уж Iомаяро новкъостал дергда тха районерча къахьегамхошта шоай декхараш дика кхоачашде, юрта боахама дешаш нийса къестаде.

Парте Центральни Комитета указанешка хьежжа дукхагIа дулх даккхара эша гIулакхаш вIаштIехьдоахаш латт тха районерча совхозашка. Даьча лоархIамаша хьахьокх, из декхар кхоачашделга хьажкIаш дукхагIа дIаерца, уж дикагIа хьувкъаярца кхоачашде вIаштIехьдаргхилар.

Укх шера лаьтта леладара структурана цхьадола хувцамаш даьдар оаха. Цу гIулакхо торо хилийтар соахкарчул дикка дукхагIа хьажкIаш дIае, уж хьувкъае, хIаьта из бахьан долаш дукхагIа яьхар хьайбай продукташ а.

Цу тайпара лаьтта леладара структура эргаьккха хувцарца дувзаденна да юрта боахам йоаггIаш йолча техникаца Iалашбара гIулакх. Цу даькъе хIанз а сихха дIадаха дезаш дукха кхоачамбоацараш да.

ДУКХАГIА ЮВРГЬЯ ХЬАЖКIАШ

ХАЛИДОВ — Шалински районерча «Джалка» совхоза шоллагIча отделене управляющи

Парте XXII съезда балхага чIоаггIа теркам тIабахийта ладувгIар тха отделенерча болхлоша. Цу деношка тха ерригa уйлаш Москвегахьа, съезд ягIача Кремлевски Дворецагахьа яр, дикагIа къахьега дог доагIар. Съезда болх чакхбалалехьа хьажкIаш чуийца довла, аьнна дош деннадар оаха, хIаьта декхараш сийленца, 23 октябре кхоачаш а дир. Иштта ханал хьалха кхоачашйир паччахьалкхенна хьажкIаш дIаялара план а.

Тха коллективо чIоагIа гIадъяхарца тIаийцай парте Программа, съезда кхыйола решенеш, хIаьта керда толамаш а доахаш уж кхоачашъяра къахьега а лаьрхIад. Хьа тIа доагIача шера дикка дукхагIа дIае лаьрхIад оаха хьажкIаш. Тха отделене 800 гектар лаьтта механизированни хьисапе леладеш да. Цунах чIоагIа оатто хул къахьегамхошта.

ДУКХАГIА ТЕРКО Е КХЕТАМА БАЛХА

ГАБИСОВ — КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь

КПСС XXII съезда къаьстта белгалдоаккхаш дийцад коммунизм хьалъелга советски халкъа шийна бе доаллаш, цун йоккхийча торонех тийша хилар, халкъа йоакхо яр парте керттера декхар хилар.

Идеологически болх парте лоархIамегIа барех ба. Вахаро дIадех наха юкъера кхетама болх тоабелга. Вай республика парторганизаце дика кхетаду керда саг хьалкхевелга чоалхане а дуккхача хана мара кхоачашдулургдоацаш а хала декхар хилар.

Кхетама болх алхха партийни организацеша лелабаь ца Iеш боахамий кулгалхоша а лелабе беза. Бакъда хIанз а болаш ба цхьабола боахама кулгалхой, болхлочо производстве дика къахьегаш хилча, цун вахара, предприятел арахьарча цун гIулакхашца вIалла хьаштдоацаш. Из нийса дац.

Съезда хьалхара денош производственни толамаш дахарца даьнна ца Iеш, творчески организацей болх тоабаларца а белгалдаьнна дар. Нефтяникех йола «Теша сагах» яха Н. Музаева язъяь пьеса оттайир Лермонтова цIерахча драмтеатра коллективо, дикка шеръяьй ший репертуар Нурадилов Ханпаши цIерахча Нохч-ГIалгIай театра коллективо а. Кинофикаце болхлоша Ерригроссийски яхье хьалхара преми яьккхай укх шера кхоалагIча квартале.

Укх шера йистедоал вай дикача халхархочо Эсамбаев Махьмуда хьалххара дакъа лоацаш дола кинофильм. Грознекхьачай Базоркин Идриса «Артиста никъ» яхача сценарех кино даккхара болх дIаболабергбола азербайджански киностуде болхлой группа.

Белгалде доагIаш да, кадраш кийчъяра тIулакхаца а дукха кхоачамбоацараш хилар, къаьстта нохчашхеи гIалгIаехи йола кадраш. Масала, Грознерча Нефтяной институте 21 аспирант ва (хургбола Iилмахой). Бакъда, царца цхьаккха а нохчои гIалгIаи вац. Цу института тайп-тайпарча кафедрашка 116 ассистент ва, царех 6 мара нохч-гIалгIай къамех вац. Кхы дикагIа дац из гIулакх пединституте а.

ХIанз укх сахьате идеологически балха тIехь кертерадар, йоах нов. Габисова, съезда решенех нах дIакхетабар, царна Программа дIайовзийтар, парте хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдара къахьегамхой оарцагIа бахар да. Шеко яц идеологически болхлоша из декхар кхоачашдерг хилара.

СЪЕЗДА РЕШЕНЕШ ЧIОАГГIА МОГАЮ

МЕЖИДОВ — КПСС Курчалоевски райкома секретарь

ЛоархIам болаш гIулакх да съездо хоадам боллаш Сталина культ личност дIаяккхар, парти ленински наькъ тIара яккха гIийрта антипартийни группа йохаяр. Шоай бIехача уйлашка, гIулакхашка хьежжа таIазар де доагIа антипартийни группа керте лаьттача Молотова, Маленкова, Кагановича.

Вай доккха ираз да парте ший ханнахьа культ личност даьккха, антипартийни группа йохаяь, мадарра бакъдар халкъага дIа а хойташ вай коммунизмага хьу никъ цIенбеш хилар.

Тха районера коммунисташ, йоах нов. Межидова, чIоагIа раьза ба Молотов, Маленков, Каганович, вай парте мугIарашкара дIабаха яхаш тийннача предложенешта.

Района парторганизаце боккха болх бу хIанз съезда документаш кIоаргга Iомадеш, шерра наха дIадовзийташ.

КХОАЧАМБОАЦАРАШ ДIАДОАХАРГДА ОАХА

САНЬКО — КПСС МагIалбика горкома секретарь

Съезда решенеша чIоагIа политически къахьегамеи хьинар айдаь, сакхетам лакхбенна ба тха районера къахьегамхой. Коммунизм хьалъеча шоай низ ца кхобеш къахьега кийча ба уж.

Къаьстта дика хьокхамаш долаш къахьег тха нефтяникаша, йоах нов. Санько, хIаьта массехк ди даьлча мехкдаьтта даккхара шера йола план кхоачашъяь а баргба уж. Иштта дика болх беш ба автотранспортни контора, промыслови машиннаькъа, ремонтно-механически цеха болхлой а.

Дика къахьийгад укх шера МагIалбика зонерча юрта боахама къахьегамхоша а. ДикагIа хьажкIаш хьувкъаяр бахьан долаш соахкарчул кхозза дукхагIа ялат даьккхад цар. ХIанз районе хьажкIаш чуийца яьннай, хIаьта гурахьа дув ялаташ дIадийна а даьннад.

ДIахо нов. Санько белгалдоах, парте горкома балхацара цхьадола кхоачамбоацараш. Дика вIаштIехьбаьккхабац парторганизацеша организаторскии массово - политически болх, къаьстта бурув тохача конторай парторганизацеша. ДукхагIча даькъе из бахьан долаш лархIа деза бурув тохара итт бетта план буровикаша кхоачаш ца яр. Бакъда Совнархозо а кIезига йоакхо ю буровикий къахьегамеи вахареи хьал тоадара, во латт материально-технически снабжене гIулакх а. Уж кхоачамбоацараш дIадаха деза.

ХIАРА ГЕКТАРА ТIАРА 75 ЦЕНТНЕР ЙОАККХАРГЬЯ

МАЛЬСАГОВ — «Назрановский» совхоза Аьлтц-Юртарча отделенера хьажкIаш лелаеча кагирхой механизированни звеной звеньевой

Парте XXII-ча съезда соцамаш чIоаггIа могаду тха совхоза болхлоша.

Тха звенос дош деннадар 220 гектар долча кхай тIара, 65 центнер хIара гектара тIара йоаккхаш, хьажкIаш яха. Из тхоай дош сийленца кхоачашдаьд оаха — хIара гектара тIара 72,2 центнер йоаккхаш хьажкIаш яьхай оаха.

Пхи саг ва тха звеноца, хIаьта эшшаш йола техника а я тхога: 3 трактор, 2 культиватор, 2 сеялка, 2 макха. Укх шера хьажкIаш дIаювча хана баькхар боацаш кхы а шозза макха баьккхар оаха, хIаьта шозза культиваци а йир, кхай тIа удобрени а юллаш. КIезиг-дукха хьажкIаш хьаллакхъенначул тIехьагIа гувнаш дир. ХIанз хьажкIаш чуийца даьннад тхо, ерригаш 1600 тонн фуалъяьха хьажкIаш яьхай, хIаьта хьатIадоагIача шера кийчо е а доладеннад.

Оахашшехь а удобрени а юллаш зябь кийчъеш да тхо хIанз. 25 тонн кхо диллад, кхыйола удобренеш ехк, хIаьта кхай тIа тIоадал соцаргйолаш балхаш де а доладеннад.

Оаха социалистически декхараш тIаэц, хьатIадоагIача 1962 шера 250 гектар лаьтта хьажкIаш кхее, хIаьта хIара гектара тIара 75 центнерал кIезигагIа йоацаш хьажкIаш яха, деррига балхаш механизированни а долаш.

КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЕРГЬЯРАШ КХЕБУ

ЕСЬКОВ — Нохч-ГIалгIай пединститута партбюро секретарь

Тха института партийни организаце а ерригача преподавательски коллективо а чIоаггIа теркам тIабохийташ леладу студенташта юкъера интернациональни болх тоабара, къаьнача замах юхедисаращца къовсам лоаттабара, халкъашта юкъера доттагIал чIоагIдара гIулакх.

Дуккхача къамех 1800 студент ва институте дешаш. СалаIара сайренаш, диспуташ, цIи хеза болча нахаца вIашагIкхетар, иштта кхыйола формаш юкъекхувл оаха студенташца беча кхетама балха.

Дика чакхъяьлар Нохч-ГIалгIайчен, Кабардино-Балкаре, Дагестана писателашца вIашагIкхетара хетаяь сайренаш. Студенташта хьалхашка шоай творчески планаш ювцаш къамаьлаш дир писателаша Саидбей Арсанова, Расул Гамзатова, иштта кхыбараша. Иштта сакъердаме хилар вай республикерча театрий артисташца вIашагIкхеташ яь сайре. Цу тайпара вIашагIбетталу студенташ коммунистически къахьегама бригадай коллективашца а.

Пединститута преподавательски коллектив, партийни, комсомольски, профсоюзни организацеш берригa низ тIабахийта къахьегаш я коммунистически уйланца студенташ хьалкхебе.

ДЕКХАРАШ КХОАЧАШДЕРГДА ОАХА!

ВЕДЕРНИКОВ — «Красный молот» завода парткома секретарь

Парте XXII-ча съезда решенеш кхоачашъяра хьинаре къахьега кийча я тха завода коллектив. Из иштта хилар ше мадарра хьахьекхар коммуниста ша заводской партийни собране съезда делегата нов. Евсеенко доклад ювцача хана. Завода коммунисташа шоаш къамаьлаш деш цхьадола кхоачамбоацараш а гучадаьхар.

Нефтеаппаратура арахецара план кхоачашъяц заводо. ДукхагIча даькъе цун бахьан да, йоах нов. Ведерникова, планироване гIулакх вIаштIехь ца даккхар, хIаьта нефтеаппаратурни цех хьалъяра балхаш мела лел, иштта ледара лел чугуно-литейни цех эргаьккха тоаяра гIулакх а.

Завода коллектива толамца кхоачашде могаргда парте съезда решенеша хьалхашка оттадаь декхараш.

КЪАХЬЕГАМИ ДЕШАРИ ЦХЬАНА ТАРДЕШ

ЛЕСНОВА — Сунженски районерча Ассински юкъерча школа дешархой производственни бригада бригадир

Тахан, укх лакхача трибуна тIара, республика партийни актива дIадувцаргда аз XX-ча партсъезда цIерахча колхозе ВИР-63 яха гибридни хьажкIащ хьалкхееш тхоай бригадо баьча балхах.

Сорташта тохкам беча участке оаха лелаеш яр 4 сортах йола гибридни хьажкIаши 4 сортах гидуаргаши, хIаьта ялата лаьрхIа 50 гектар хьажкIаши. Дукха халонаш нийслора тхона болх беча хана, бакъда тха юннаташа чIоаггIа уйла тIайохийташ леладир деррига балхаш. ХьажкIаш дIаелехьа кийч а яь кхашка удобренеш яьхкар, аьхки шозза оасар дир, шозза хий техар.

Тхоай гибридаш ханнахьа чуэца доладелар тхо, хIаьта парте XXII съезд хьаеллача денга 105 гектар долча кхай тIара хIара гектара тIара 40 — 45 центнер а йоаккхаш оахош кхеяь хьажкIаш чуийца а даьлар тхо.

ДикагIа болх баьча дешархошта премеши, маьхера совгIаташи тийннад, хIаьта Крыме а Iаьржача форда йисте а бига сакъердийтад.

Бакъда, йоах дIахо Лидас, тхона эггара дезагIа дола совгIат да тха бригада района Сийлен Доска тIа яккхар, цхьабараштa парте райкомои райисполкомои Сийлен грамоташ еннай.

Дешархой производственни бригадаш вIашагIйохнар пайдане гIулакх хилар хьахьекхад опыто. Парте XXII съезда решенеш кхоачашъеча хьинаре дакъа а лоацаш хьатIадоагIача шера хьажкIаш лелаяь ца Iеш, горохи доакъара бобаши а лелае лаьрхIад оаха, хIаьта хIара гектара тIара 20 центнер бобаш яха дош а лу.

ВАХАР ДИКАГIА ДОВЗАШ ЯЗЪЕ ПРОИЗВЕДЕНЕШ

ИБРАЕВА — Нохч-ГIалгIай писателий Союза председатель, поэтесса, КПСС XXII съезда делегат

Дукха дийцар съезде шерра коммунизм хьалъеча ханарча литератураи искусстваи лоархIама хьакъехьа. Парте дIадех вайгара, писателашкареи поэташкареи миллионаш болча наьха хьинар айдергдола, коммунистически сакхетам болаш уж кхебергбола произведенеш язъяр, кIоаргагIа вахар довзаш, дикагIа гIулакхах кхеташ хилар.

Советски литература кердача новкъа дегIадоагIа, хIаьта таханарча гIулакхашта юстара вувлаш, кIоаргга уж гIулакхаш довза ца гIерташ вола писатель — писатель а вац. Нах дукхагIа раьза ба вай ханарча сага коммунизм хьалъечун образ хьахьокхаш йолча произведенешта. Цу тайпара Iалаьмате дика нах дукха ба вайна юкъе. Царех ба Кагерманов Оалхазар, Эсмухамбетов Нурди, Кусиева Зайдат, Музыкаева Малика, Руденко Мария, иштта кхы дуккхабараш а.

Иштта вай республика писателий сийлен декхар да, дынах, къаьнача замах юхедисараш доахка, хIанз а кхалнаха духьале еш бола нах шоай произведенеш тIа мабарра гучабоахаш хилар. Цхьадола толамаш даьхад Нохч-ГIалгIайчен писателаша, бакъда дикка дукхагIа хила йиш яр цар, нагахьа санна писателаша шоай вахарцара бувзам айхагIа лелаборе. КIезига хул вай промышленни предприятешка, колхозашка, совхозашка, кIезига язду къахьегаме хьалха латтарех.

КПСС XXII съезда решенеша декхарийла бу писателаш дикагIа вахар довзаш хила. Вай литература наха хьехам телаш, хьаькъалца хьехам телаш хила деза. Цудухьа писателаш хила беза шоай низ кхо ца беш, цIена а чIоагIа а къахьегаш.

ЮРТА БОАХАМ АЙБАРА — ДУКХАГIА ТЕРКАМ

ДОРОХОВ — Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председателa заместитель

Парте XXII-ча съезда чIоаггIа теркам тIабохийташ дийцарех дош да дIахо юрта боахам дегIабоалабара дош. ХIанз эггара лоархIамегIа дар, хIамаш дIаювча лаьттай структура вIаштIехьъяккхарах дола дош къоастаделга да. Цу структурага хьажар хила деза дукхагIа ялат даккха хьайбашта доакъара база чIоагIъе вIаштIехьдаргдолаш.

ХIамаш дIаювш дола лаьтташ тоадеш, цар структура хувцаш балхаш-м вай дукха даьд укх тIеххьарча шерашка, хIаьта цу даькъе цхьадола толамаш а даьхад. ДукхагIа дIаюв республике хьажкIаш, чIоагIъеннай доакъара база. Цхьабакъда, хIанз а дукха да цу лоархIамерча балхаца кхоачамбоацараш.

Цхьайолча районашка кIезига хьувкъаш йола культураши, баьцаши дIаюв, цу лаьтташ тIа хьажкIаш дIайийча дуккха пайданагIа доладше а. Масала, Каргалински районе деррига хIамаш дIаювча лаьттах 8 процент долчун тIа мара йийнаяцар хьажкIаш, бакъда, цу кхай тIара яьха хьажкIаш а районе деррига даьккхача ялатах 37 процент лоархIам болаш хилар. Иштта лел гIулакхаш Надтеречни районе а.

ХIанз юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка латта керттера декхар да, йоах дIахо оратора, дукхагIа ялати хьайбай продукташи йоахилга.

ТIехьатетта йиш яц хьайбай продуктивность лакхъяр а. ХIара колхоз, совхоз, район декхарийла я хоадам боллаш цу балха план а оттаяь хIара 100 гектар оахача лаьттана лаьрхIа 75 центнери, 100 гектар кхыча даьгIенашта лаьрхIа 16 центнери дулх доаккхаргдолаш гIулакх вIаштIехьдаккха. Цу даькъе порядках доацаш гIулакхаш дукха да вай районашка, къаьстта МагIалбика зоне, Урус-Мартана, Шаьла районашка.

Уж деррига кхоачамбоацараш дIа а даьха сихха юрта боахам дегIабоагIаргболаш тоабе беза вай воай болх.

* * *

Иштта партактива собране къамаьлаш дир облсовпрофа бехктокхамерча секретара нов. **Сыщиковеи** совнархоза СМУ-3 парторганизаце секретара нов. **Костюкен.**

ДЕЛЕГАТАТАША ХЬЕХАМ БОРА

ШУМИЛОВ — КПСС XXII съезда делегат, Сунженски районерча XIX партсъезда цIерахча колхоза председатель

КПСС XXII съезд — коммунизм хьалъерий съезд, вай парте вахар чухь боккха лоархIам болаш гIулакх да.

Съезде къамаьлаш даьча дикагIа йолча колхозашкара, совхозашкара бахкийтараша чIоаггIа доашхаш дувцар мехка шорта кхоачам балла юрта боахама продукташ яхара шоаш мишта къахьег.

ЛаьттагIа дикагIа пайда эцарца, хIамаш дIаювча участкай структура тоаярца, кIезига хьувкъаш йолча культураштa меттел дикагIа хьувкъараш дIаерца, лаьтта леладара культура лакхъярца дукхагIа ялат даккха гIерт юрта боахама къахьегамхой. Из да вай республикерча къахьегамхошта хьалхашка латта декхар а.

Съезда делегаташа йоахар, массанахьа а механизированни звеношта, цар лелаю участкаш, хIама дIае лаьтта кийчдеча хана деnз бокъонца ялат чуийца дIаоттадалцца йолча хана шоаш доал дергдолаш дIа тIа чIоагIйича бакъахьа хургдар. Бакъда, хIанз а нийслу малагIа кха дIаде деза, мичахьа культиваци е еза, наха хьехаш моттигаш. Масала, ялат чуэца маца доладала деза хьаоал заготовительни организацеша, колхозникашта, моттигерча специалисташта шоашта из ца ховш санна.

Нов. Шумилова йоах, юртбоахама продукташ паччахьалкхенга йохкара план диззача шера цаI хила еза, дага мел дехача хана из хувца ца а хувцаш.

ЕРРИГАЧА ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦА

САЙКО — Совнархоза председателa заместитель

ЧIоагIа могаеш тIаийцай съездо чIоагIъяь парте Программа вай республикерча нефтяникаша химикаша, энергетикаша, гIишлонхоша, иштта кхыбараша. Валови продукци арахецара итт бетта план 104 процент кхоачашъяьй цар, хIаьта къахьегама овсарле лакхъяра план — 103 процент. Продукцега дIабода мах лохбара чотах 5 млн. сом планал совгIа экономи яьй. Къаьстта дика хьокхамаш долаш къахьег вай нефтяникаша — 21 октябре мехкдаьттеи гази яккхара кхоалагIча шера план кхоачашъяьй цар. Болх бе йолаеннай нефтемаслозавода керда парафинови цех.

Цхьабакъда, йоах дIахо нов. Сайко хIанз а дукха я пайда ца эцаш торонаш. Цхьайолча Совнархоза предприятеша план кхоачашъяьяц. Брак хулаш а, дукха йов продукташ. Къаьстта дукха йов нефтепродукташ, газ. Бурув тохара план кхоачашъяьяц.

Капитальни гIишлош хьалъяра даькъе а дукха да кхоачамбоацараш. Уж хилара бахьан да, дукхагIча даькъе, болх лерттIа вIаштIехьбаьккха ца хилар, гIишлон балхашта механизаци яь ца хилар.

Уж декхараш дизза кхоачашдара, йоах нов. Сайко, шерра социалистически яхь йоаржае еза, боахама кулгалдара боарам лакхбе беза, ерригача торонех пайда эца беза.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица, 15, Телефонаш: редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48, партийни вахареи, экономикаи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-30-91;
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул, Сталина, 15, Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48, отделов партийной жизни, экономики и писем — 2-25-72; корректорской — 2-30-91.

1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, г. Грозный, Революце проспект, 30/3.
Типография имени 11 августа 1918 года, г. Грозный, проспект Революции 30/3.

СФ02206. Заказ № 6318.